

Izvajanje člena 7 državne pogodbe ne sme pomeniti kratenje marveč priznavanje pravic prizadetih manjšin

Ko je dunajski parlament pred dobrimi tremi tedni sklepal o obeh izvedbenih zakonih k členu 7 državne pogodbe, bi bilo ne le za koroške Slovence kot neposredno prizadete, marveč tudi za vse tiste, ki so ali ki že verujejo v pravičnost Avstrije v narodnostnih vprašanjih, izredno koristno, da bi prisostvovali zasedanju najvišjega predstavništva Avstrije oziroma njene države. Deležni bi namreč bili tako temeljitvega pouka, da bi tudi kot najbolj predani patrioti začeli dvomiti v lepe besede o demokraciji, svobodi, pravici in enakopravnosti, od katerih se strankarski agitatorji kar cedijo, ko ob vsakih volitvah privabljajo volivce in se potegujejo za njihove glasove. Spoznali bi, kako različno tolmačijo izvoljeni „zastopniki ljudstva“ svoje dolžnosti in kakšna je njihova protislužba za gotovo ne ravno skromne plače; zaprepaščeni bi ugotovili, da je v marsičem imel prav tisti razgledani Dunajčan, ki je avstrijski parlament — ne vemo, ali resno ali samo v šali — primerjal z „Musikbox“.

Dejansko je napravilo zasedanje parlamenta na zainteresiranega poslušalca — in kdo bi mogel biti bolj zainteresiran kot pa član neposredno prizadete narodnostne skupine, katere življenjsko važna vprašanja so bila predmet razprave! — dokaj čuden vlogar. Če je bilo delegaciji koroških Slovencev od članov parlamenta že dan pred sklepajanjem obeh zakonov kljub njenim upravičenim pomislekom in utemeljeni zaskrbljenosti nedvoumno povedano, da bosta oba zakona nespremenjena gotovo sprejeta na seji parlamenta naslednjega dne, potem pač celotna razprava o zakonih v bistvu ni bila nič drugega kot mlatenje brez prazne slame ali — če se poslužimo besed omenjenega Dunajčana — vrtenje plošče na „Musikbox“. Da je to tako razumela tudi večina poslancev, je bilo razvidno že iz njihovega obnašanja, ki je resnost akta, kot bi moralo biti izglasovanje ustavnih zakonov, postavljalo v skrajno dvomljivo luč. Ne samo, da je bila vladna klop skoraj prazna, tudi večina poslancev je imela pretežni del razprave — z izjemo trenutka glasovanja — očitno druge opravke in dolgo časa je le kakih 20 do 30 poslancev sedelo v dvorani; pa še med temi so nekateri preganjali dolgočasje z medsebojnimi pogovori (verjetno so si pripovedovali najnovejše smešnice, kajti opa-

ziti je bilo veselo nasmejane obraze), s sprehajanjem po dvorani, z branjem časopisov in z vztrajnim guganjem v vrtiljivih usnjenih foteljah...

Morda bo kdo smatral naštevanje teh gotovo ne preveč častnih podrobnosti kot neokusno ali celo nespodobno. Vendar je stvar za nas koroške Slovence preveč resna, da bi mogli mimo takega neresnega obravnavanja za nas življenjsko važnih problemov. Ravno ta neresnost je namreč najbolj značilna za odnos Avstrije do malega slovenskega naroda, v katerem je naša država že vedno gledala ljudi druge vrste, kakor je v vsej svoji zgodovini bila državljanom slovenskega porekla le trdosrčna mačeha. Če pa je OVP-jevski poslanec dr. Weissmann med razpravo kljub temu smatral za umestno pripombo, da si

bivši narodi habsburške monarhije želijo nazaj v „ječo narodov“, potem je to le dokaz, da v krogih njemu enakih še danes niso zamrle pretenzije gosposkega naroda.

Gledano s tega vidika pa je mnogo lažje razumeti tudi celotno dogajanje okoli nastanka in končnega izglasovanja obeh zakonov. Nič ne pomaga, če so govorniki obeh vladnih strank med parlamentarno razpravo brez izjeme hvalili dvojezično šolo kot najbolj primerno ureditev v danih razmerah, ko pa so bili poslanci istih dveh strank, ki so končno družno izglasovali zakona, ki ne samo da postavljata na glavo njihove predhodne besede, marveč pomenita — to je bilo brez ovinkov povedano — en dan prej delegaciji koroških Slovencev in pozneje tudi med razpravo v parlamen-

Obstoja manjšine ne ogroža le fizično nasilje marveč tudi gospodarsko, socialno, kulturno in politično tlačjenje, zapostavljanje in izpodpiranje

Prejšnji teden je izvedbena zakona k členu 7 državne pogodbe obravnaval in potrdil tudi zvezni svet. Govori, ki so bili ob tej priložnosti govorjeni, so bili prav tako kot tri tedne prej v parlamentu le formalnost, saj je bilo že vnaprej zagotovljeno, da zakona ne bosta zavrnjena.

Medtem ko je OVP-jevski govornik Salcher dejal, da je ekstremno slovenska manjšina stalno trdila, da na Koroškem ne uživa dovolj varnosti in je ogrožena v svojih pravicah, je zastopnik SPÖ Guttenbrunner izjavil, da socialisti odklanjajo tako rešitev manjšinskega šolstva, ki bi predvidevalo absolutno ločitev otrok manjšine od otrok večine. Iz njegovih izjav pa je razvidna tudi značilna nedoslednost, ko je dejal, da so socialisti v narodnostnih vprašanjih za načelo priznavanja, zato se v vprašanju šolskega jezika priznavajo k pravici staršev, hkrati pa odklanjajo zahtevo po konfesionalni pravici staršev v šoli.

Prav tako pa se čudimo tudi njegovemu naziranju, da „manjšina na Koroškem nima vzroka trditvi, da je tlačena“, saj bi moral on kot Korošec in učitelj dovolj dobro vedeti in poznati dejanske razmere na Koroškem. Tukaj pač ne gre le za fizično tlačjenje, o katerem tudi pri Južnih Tirolcih ne

moremo govoriti, v kolikor jih ne zasledujejo zaradi dinamičnih atentatov. Prav tako nevarno je namreč tudi duhovno nasilje, socialno pritiskanje ter gospodarsko zapostavljanje in izpodpiranje. Za take oblike tlačjenja pa imamo primerov in dokazov več kot dovolj in smo jih celo vrsto navedli tudi v šolski spomenici, ki je pa na pristojnih mestih očitno sploh niso brali. Pa tudi Theodor Veiter je obširno pisal o raznih načinih tlačjenja in izpodpiranja, zlasti na duhovnem in gospodarskem področju, kajti za manjšino ni nevarno samo odkrito fizično nasilje, prav tako ali še bolj nevarne za njen nadaljnji obstoj so razne oblike načrtnega gospodarskega, socialnega, kulturnega in političnega tlačjenja, zapostavljanja in izpodpiranja, katerega posledice potem tako lepo imenujejo „naravna asimilacija“.

OVP-jevski seznam obljub za volitve

Kmalu za SPÖ, o kateri smo kratko spregovorili že v zadnji številki, je tudi OVP objavila svoj volilni program, ki je poln lepih besed in najlepših obljub. V glavnem je ta program naperjen proti socialistom, katerim očita OVP vso krivdo, da ji doslej ni uspelo uresničiti vseh svojih pri sedanjih volitvah danih zagotovil. Kar pa je bilo doseženega dobrega in pozitivnega, je razumljivo vse le zaslugi OVP — socialisti so samo ovirali izgradnjo popolnega blagostanja, s katerim bi OVP tako rada osrečila avstrijsko ljudstvo. Pa kaj bi se čudili, tako in podobno izgledajo tudi proglašeni ostalih strank, saj se ravno v boju za volivce najbolj uresničuje pogovor: Vsak trgovec hvali svoje blago!

Konkretno se OVP, ki se naziva „edinega garanta svobode, blagostanja, varnosti delovnega mesta, dviga življenjske ravni in višjih socialnih storitev“, v glavnem zavzema za nadaljevanje dosedanje finančno-gospodarske politike, znane pod imenom Raab-Kamitzev kurz. Tej politiki pripisuje vse zasluge za obnovo in izgradnjo države, za dosego socialne varnosti in za zagotovitev zaposlenosti. Le tako dolgo si bomo ohranili vse te pridobitve, dokler se bo vrtil Kamitzev šiling — je eno izmed glavnih gesel OVP (malo čudno zveni to, kajti znan je samo avstrijski šiling in Kamitzeva „zasluga“ ali bolje dolžnost je le v tem, da kot finančni minister sredstva, ki pritekajo v državno blagajno, spet pravično razdeli na vse panoge državnega in javnega življenja). V smislu Kamitzeve finančne po-

dočim dosledno prezirata sleherni predlog prizadete manjšine. Zato so naši delegaciji tu — „ugoditev zahtevam nemške večine“, tudi cinično povedali: zdaj, ko je zadoščeno zahtevam nemške večine, je odprta pot za končno pomiritev v deželi. To pa z drugimi besedami pomeni, da Avstrija člen 7, ki vsebuje zaščitna določila za manjšine, v praksi spreobrača v njegovo nasprotje in ga izvaja v interesu in v korist večinskega naroda ali še bolje peščice zagrizenih nacionalističnih in velenemških hujšakcev, pušča pa popolnoma ob strani interese in upravičene zahteve prizadete narodnostne skupine!

Pravilnost te naše že ponovno iznešene ugotovitve je potrdil tudi govornik FPÖ Pfeifer, ki je predmetna zakona tolmačil kot izključni uspeh njegove stranke, hkrati pa razblinil tudi vse upe v dejansko možnost pomiritev, ko je zagrozil: ker zakona ne odgovarjata v polni meri našim zahtevam, se bo borba nadaljevala...

Kaj ta grožnja v resnici pomeni, bo ve-
(Nadaljevanje na 8. strani)

Jugoslovani protestirajo proti nasilju v Avstriji

Nedemokratični način reševanja manjšinskega vprašanja v Avstriji je izzval val protestov jugoslovanskih narodov. Posamezniki in družbene organizacije so v zadnjem času začeli pošiljati Državnemu sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu brzojavke in pisma, v katerih protestirajo proti avstrijskemu zakonu o manjšinskem šolstvu na Koroškem in zakonu o uradnem jeziku, s katerima, kot je poudarjeno v brzojavkah, avstrijska vlada teži za tem, da bi denacionalizirala in likvidirala slovensko narodno skupino v Avstriji. Posebno ogorčenje je izzval sklep o nameravanim zakonu za ugotavljanje manjšine, po katerem bi bili Slovenci z javnim priznavanjem še bolj izpostavljeni nasilju in pritisku, ki ga že dalj časa prakticirajo šovinistične organizacije. V brzojavkah tudi zahtevajo od jugoslovanske vlade, naj ukrene vse potrebno, da bi zaščitila koristi slovenskega in hrvaškega življa v Avstriji.

Hladni dnevi za hladno vojno

Med pripravami za konferenco štirih velikih je spet prišlo do nevarnih nesoglasij med zahodnimi silami. Posebno Velika Britanija in Zahodna Nemčija sta se znašli na poziciji precejšnje ohladitve medsebojnih odnosov in je treba Adenauerju priznati, da so prvi izmed „velikih treh“ na Zahodu, ki jim Adenauerjeva trma začenja presedati. Sicer tako v londonskih kakor tudi v bonnskih vladnih krogih skušajo zanikati spor med šefoma obeh vlad, vendar je javna tajnost, da na sestanku zunanjih ministrov zahodnih sil ravno zaradi trmastega stališča Nemcev niso dosegli popolnega sporazuma v nemškem in zlasti v berlinskem vprašanju, tako da so bili zahodni zavezniki prisiljeni Nemce poučiti, da vprašanje Berlina ni stvar Nemčije marveč izključno zadeva štirih velikih — zaveznikov iz zadnje vojne.

Skoraj istočasno s tem za Nemce silno neprijetnim toda popolnoma zasluženim poukom pa je prišla iz Bonna presenetljiva vest, da bo kancler Adenauer kandidiral za mesto zveznega predsednika, ki ga bodo volili 1. julija letos. Ker predsednika ne bo volilo ljudstvo marveč zvezni zbor, v katerem ima Adenauerjeva stranka večino in

je zato gotovo, da bo Adenauer izvoljen, pomeni ta odločitev, da se bo dosedanje kancler praktično umaknil iz aktivne politike.

Tako v svetovni javnosti tudi komentirajo Adenauerjevo odločitev in poudarjajo, da je prišla popolnoma nepričakovano. Med zahodnimi silami so mnenja o posledicah deljena; na eni strani izražajo zaskrbljenost in pravijo, da je bil Adenauer najmočnejša opora, na drugi strani pa prihaja do izraza gotovo zadovoljstvo, ker so v Adenauerju videli največjo oviro na poti do kakršnega koli sporazuma s Sovjetsko zvezo. Očitnega zadovoljstva ne morejo prikriti zlasti na Vzhodu, pa tudi v Nemčiji sami poudarjajo, da pomeni Adenauerjeva odločitev priznanje neuspeha njegove politike. V tej zvezi je govora o umikajočem se „železnem kanclerju“ ter zadnjem „hladnem vojščaku“, kar pomeni hud udarec za pristaše hladne vojne, zlasti še, ko se vedno bolj širijo tudi glasovi o dokončnem umiku ameriškega zunanjega ministra Dullesa, kateremu pripisujejo glavno zaslugo ali krivdo za nepopustljivo politiko Zahoda napram Vzhodu.

Mnenje drugih:

Nevarna „srednja pot“

„Slovenske organizacije trde, da nova zakona odpirata pot germanizaciji. Nacionalistična FPÖ trdi, da nova zakona že vedno ogrožata nemško večino in da so do bili Slovenci preveč pravici. To pomeni torej, da sta obe vladni stranki izbrali srednjo pot in srednja pot je edina pravilna.“

S temi besedami je poslanec ĐVP Hawralik, postavil piko za parlamentarno razpravo o obeh manjšinskih zakonih.

Tislega sončnega dne, 19. marca, je bil parlament na pol prazen. Poslanci so se sprehajali po hodnikih ogromnega, za monarhijo zgrajenega parlamenta, govorili o bodočih volitvah in čakali, kdaj jih bo poklical zvonec h glasovanju, ali pa so posedali na svojih mestih in prebirali časopise. Dva ministra, zunanji in prosvetni, sta se dolgočasila v ministrskih foteljah pod predsedniškim odrom, kancler Raab je negibno sedel v prvi vrsti desne polovice zborniškega amfiteatra in čakal na razpravo o evropski trgovinski coni. Medklasi so pojednili že med govorom bivšega nacističnega veljaka Pfeifferja, nad predstavništvo avstrijskega ljudstva je leglo vzdruje zehanja in žakanja na glasovalno telo.

Pri istih Hawralikovih besedah pa so se razredčene poslanske vrste vendarle nekoliko zamajale. Nekdo na desnici je izra svoje gašopisa avtomatično vzkliknil: „Sehr richtig!“, a takoj spoznal, da tokrat to ni bilo na mestu. To je le malo preveč demagoško, so govorile poslanske fiziognomije. Pustimo, saj vemo, kako je s tem, končajmo! Kar zadeva kompromis, je, saj vemo, bilo drugače! Končajmo!

Hawralik je res končal in, ko je bil že na poti k svojemu usnjenemu sedežu, je predsednik že začel deklamirati običajne glasovalne formule. Poslanci so nekakrat vsilili in spel sedli in predsednik je vsakokrat dejal: „Hvala, sprejeto z dvajsetlinsko večino.“ In še preden se so poslušali prav avditi, je bila na sporedu že nova točka dnevnega reda. Poslanci so zamenjali papirje, ki so ležali pred njimi na mizah, na govornikiški oder je stopil poročevalec o novem zakonu, in zdelo se je, da nihče več ne ve, kaj se tu tiči ure dogajalo in kaj se je pravkar dokončno zgodilo...

Nihče, razen obeh koroških Slovencev, ki sta vse štiri ure spremljala dogodek na galeriji. Sedela sta med šolsko mladino, ki je prišla v zbornico na stvarni pouk o avstrijski demokraciji...

Zakona sta torej sprejeta. Z dvajsetlinsko večino, z glasovi obeh vladnih strank. Proti so bili komunisti in nacionalisti. Srednja pot torej.

Srednja pot! Med parlamentarno debato je bilo izrečenih mnogo laži. Demagoških, izrabljenih laži o materinskem odnosu avstro-ogrske monarhije do „njih“ narodov, o „nedvoumne“ plebskosti, o širokogrudni povrnitvi ikode med vojno preganjanim Slovincem. Pa tudi že svezih laži: o priliki manjšine na večino, o trdnih gospodarskih postojankah koroških Slovencev. Toda laž o „srednji poti“ je bila najbolj demagoška, najbolj nevarna in najbolj zahrbita.

Po srednji poti je krenila koroško ljudstvo leta 1945. Demokracijo, sodobno in tudi v vseh oziirih praktično je bilo načelo, ki je na šolskem področju uveljavilo dvojezičnost: otroci na dvojezičnem ozemlju se naj v isti šoli in pri istem učitelju nauče obeh jezikov. Tako se bodo med seboj spoznali, se zblížili in ko bodo odrasli, ne bodo več poznali nacionalnih naspotij in se med seboj ubijali. Z enakopravnostjo obeh jezikov v šoli bo dosežena enakopravnost obeh jezikov tudi drugod in s tem enakopravnost obeh narodnosti. „Dvojezično šolstvo na Koroškem je zgleden primer demokratičnega obravnavanja manjšine“, je takrat dejal avstrijski predstavnik na neki mednarodni konferenci.

In danes! Danes je dvojezičnost „diklat manjšine večini“.

Kaj se je zgodilo v teh trinašletih letih po vojni! Dr. Neugebauer, socialistični poslanec, je v svojem govoru, ki je bil poln neverjetnih protislovij, dejal: „Nacionalistične organizacije so postale nekaj pooblaščenih predstavnikov in zagovornikov nemške večine na Koroškem.“ S temi besedami je povedal pravzaprav vse. Kajti kdo so te organizacije? „Südmarch“, ki je že pred sedemdesetimi leti zapisala na svoj prapor germanizacijo vse dežele, „Abwehrkämpferbund“, ki črpa svoje sovražstvo do Slovencev že iz plebskih dni, „Zveza vladiljarjev“, v kateri peščica bednih renegatov skrbi za ugodne psihološke razloge panemčevanja te organizacije so torej postale predstavnik in zagovornik „nemške večine“ v deželi in njim so seveda veljale nadaljnje Neugebauerjeve besede, ko je dejal: „Nemška večina je s tema zakonom doseгла, kar je hotela — nacionalistične organizacije naj pustijo odslej Slovence pri miru!“

Kaj se je zgodilo v zadnjih trinašletih letih! Prav to: nacionalistične organizacije, polne vodilnih nacističnih elementov, so prevzele krmilo in zapeljale barko mirnega narodnostnega sožitja na čeri. In obe vodilni avstrijski stranki, ki se imenujeta demokratični, nista videli nobenega drugega izhoda, ko da se peščici spretnih pangermanističnih hujskačev uklonita. Ljudska stranka takoj in brez sramu, socialni demokrati pa na nekoliko bolj sentimentalni način. Dr. Neugebauer je v svojem govoru poudaril: „Dvojezična šola je bila v političnem in pedagoškem oziru dobra in razmeram ustrežna“, v isti sapi pa je rotli Slovence, naj „dobrohočno sprejmejo“ prav zakon, ki je to dvojezično šolo ukinil...

Ali ni torej beseda o „srednji poti“ perfidna laž, namenjena naiivnosti, ki se dajo prelestili s spretno konstruiranimi optičnimi učinkli Razumljivo je; da je neonacistična FPÖ, ki je ideološka in politična hrbenica nacionalističnih organizacij na Koroškem, glasovala proti obema zakonom in se pri tem sklicevala na svoj maksimalni program, namreč, da je treba popolnoma negirati ikiskeno slovenskega naroda na Koroškem. Dobro je namreč vedela, da bo s tem dala vladnima strankama v ruke „demokratični alibi“: Ne somo Slovenci, tudi nacisti so proti nam...!

En sam argument navaja avstrijski tisk, ko hvali in brani oba zakona: namreč formulo enakopravnosti obeh narodnosti, ki bi naj bila dosežena z novima zakonomi. S tem, da je staršem prepričano, v katero šola bodo pošiljali svoje otroke, naj bi bila končno dosežena „enakopravnost med Nemci in Slovenci“!

Takina enakopravnost je mogoča samo takrat, če je dana tudi svoboda odločanja. Ali pa je svoboda odločanja mogoča v deželi, kjer del večinskega naroda načrtno uprizarja žovinstveno ganjo proti drugemu narodu! Kjer je nacionalno vprašanje tesno povezano z gospodarskim in socialnim vprašanjem! Kjer prav na-

DVOJEZIČNOST
višja oblika demokratične manjšinske politike

Skoraj istočasno, ko je bil pri nas na Koroškem slovenski narodnostni skupini z novimi zakoni zadan hud udarec, se v obmejnih okrajih Slovenije, kjer poleg Slovencev živi tudi Italijanska manjšina, pripravljajo na uvedbo najširše dvojezičnosti na vseh področjih javnega življenja. Italijani v Jugoslaviji so kot vse ostale narodne manjšine že doslej uživali vsestransko enakopravnost; ne da bi država poprej ugotavljala njihovo število, so imeli lastno šolstvo, širokogrudno javno podporo za njihove organizacije in ustanove, zastopani pa so bili tudi v vseh organih oblasti in javnega življenja.

Zdaj pa so se v prizadetih okrajih odločili, da dajo tej enakopravnosti še višjo stopnjo: uvedli bodo dvojezičnost tako v šolah kakor tudi v uradih, čeprav za te ukrepe niso vezani po nobeni mednarodni ali meddržavni pogodbi. Jugoslovanske oblasti so stale pred odločilnim vprašanjem, ali naj se manjšine postopoma asimilirajo, kar bi se po poli golega spoštovanja mednarodnih obveznosti do manjšinskega šolstva v daljši perspektivi nedvomno tudi zgodilo, ali pa naj gledajo v manjšini močnega činitelja in most za povezovanje in zblíževanje s sosednim narodom. V smislu svoje socialistične politike so se odločili za drugo in sklenili, da bo na tem ozemlju uvedeno dvojezično šolstvo, obvladanje obeh jezikov pa bo obvezno tudi za celotno uradništvo. Za začetek bo dvojezičnost uvedena le v nižjih razredih, polagoma pa bo razširjena tudi na višjo stopnjo vseh vrst šol na tem področju.

Potrebo po dvojezičnosti je spoznala zlasti italijanska manjšina sama, kajti samo z znajem italijanskega jezika Italijani pač niso mogli doseči vseh ciljev kot enakopravni državljani. Zdaj je ljudska oblast ugodila njihovi zahtevi in bo skrb za nadaljnji obstoj in razvoj manjšine segala celo tako daleč, da se bodo vsi slovenski

otroci tega področja morali učiti obeh jezikov, dočim bo imela manjšina izbiro med lastnimi italijanskimi ali dvojezičnimi šolami.

Nova Jugoslavija, ki je po načelih svoje internacionalistične politike že doslej vzorno uredila narodnostna in manjšinska vprašanja, daje z uvedbo dvojezičnosti nadaljnje zgled pravice in širokogrudne manjšinske politike, ko z dejanji dokazuje svoje iskrene napore za zblíževanje med narodi in državami. Vedno je gledala v manjšinah most za zblíževanje dveh sosednih narodov, element aktivne koeksistence, temeljni kamen enakopravnih in prijateljskih odnosov med dvema sosedoma, zato se je tudi odločila za tako rešitev, ki vsemu svetu dokazuje, da ji ne gre za raznarodovanje ali asimiliranje narodnostne manjšine z domačim večinskim narodom, kakor to delajo drugod po svetu in tudi pri nas v Avstriji. Nasprotno, manjšinski problem rešuje z vestjo resničnih internacionalistov, z dalekovidnostjo, ki usreza trajnemu mirnemu sožitju narodov. S tem vsemu svetu kaže, kakšni naj bi na sploh bili v bodočnosti odnosi med narodi v svetu.

Posebno poučen pa je zgled Jugoslavije nedvomno za našo državo, zlasti še zato, ker smo na Koroškem že imeli podobno ureditev, ki pa je bila odpravljena, ker pač ni bila po volji peščici nadutih nacionalistov in velenemskih hujskačev. Morda se bodo merodajni činitelji v deželi in državi ob tem le zamislili in spoznali, da s kapitulacijo pred nepoboljšljivimi žovinsti in zakletimi sovražniki slovenskega življa ni mogoče uveljavljati načel sodobne napredne narodnostne politike, ki v manjšini gleda most za zblíževanje med sosednimi narodi in državami. Spoznati bodo morali, da daje Jugoslavija zgled tudi v tem, da se mora v državi, ki hoče biti pravična do svojih manjšin, tudi večinski narod odločiti za gotove žrtve, ne pa svojo demokratičnost izkazovati s tem, da manjšini vsiljuje brezobzirne diktate večine!

7. april — Svetovni dan zdravja

Duševne bolezni so najhujši problem današnjega časa

Na Svetovni dan zdravja — 7. aprila — so po vsem svetu razpravljali predvsem o duševnih boleznih, ki so se v zadnjih letih močno razširile in postale najbolj pereča socialna vprašanja. O problemu duševnih bolezni so razpravljali še zlasti zaradi tega, ker je nato usmerila pozornost Svetovna zdravstvena organizacija, ki je že pred leti ugotovila, da zavzemajo socialne bolezni našega časa, katerih vzroki so v duševnih ali čustvenih motnjah, izredno širok obseg, ki terja odločne protiukrepe.

V Indiji sta približno dva prebivalca na 1000 na tem, da jih zadenejo duševne motnje, zaradi katerih bosta morala prej ali slej v bolnišnico. Poleg tega je še veliko število duševno nerazvitih, epileptikov itd. V Indiji je letno nad 1,750.000 zločinov ter od 15 do 17 tisoč samomorov, kar tudi izvira iz duševnih motenj.

Računajo, da je v ZDA približno 9.000.000 ljudi bolnih na duševnih motnjah, poleg tega je 1,5 milijona ljudi duševno nerazvitih. Od vseh bolnikov, ki se zdravijo v različnih bolnišnicah ZDA, jih je skoraj polovica v bolnišnicah za duševne bolezni. Med drugo svetovno vojno niso v armadi ZDA priznali sposobnosti za vojaško službo skoraj 900.000 moških v starosti od 18. do 37. leta zaradi duševnih motenj, kar znaša skoraj 5 % vseh pregledanih.

V Franciji računajo, da je med otroki od 4. do 17. leta kar 4,3 % v različni smeri duševno nerazvitih, ki so potrebni po-

sebne nege in morajo obiskovati posebne šole.

Duševne motnje in bolezni povzročajo v svetu največ zločinov, samomorov in drugih dejanj, ki škodujejo človeški skupnosti. Naloga letošnjega Svetovnega dne zdravja je bila v tem, da opozori odgovorne činitelje in ljudi na problem duševnega zdravja in duševnih bolezni. Duševno zdravje je podlaga svetovnega mira, kajti psihatriji je znano, da posamezniki, ki trpijo za čustvenimi motnjami, prenesejo sovražno, ki izvira od tod, na druge, bodisi na posameznike, skupine, skupnosti ali narode. Le odločni ukrepi vseh odgovornih činiteljev, ne samo zdravstvenih organizacij, morejo privedi do izboljšanja duševnega zdravja ljudi in s tem v veliki meri prispevati k miru v svetu in splošnemu dvigu socialnega položaja človeštva.

Romunija bo kupila bike
pincgauske pasme

S posredovanjem dunajskih živilnorske zveze in ob sodelovanju delovne skupnosti zvez rejcev živine pincgauske pasme je v zadnjih dneh potovala po krajih Koroške in Vzhodne Tirolske, kjer redijo pincgausko živino, nakupna komisija iz Romunije, ki je nakupila 13 plemenskih bikov za veliko romunsko področje, kjer redijo pincgausko živino. Govedo pincgauske pasme se je v Romuniji doslej dobro obneslo, zaradi tega ga načrno gojijo in širijo.

velikem „južnotirolskem“ govoru v dunajskem parlamentu dne 4. marca dejal: „Južni Tirolci zahtevajo več, kot samo enakopravnost; enakopravnost ne zadostuje za začitlo manjšine, manjšina mora dobiti posebne pravice!“ To je res. Toda če to velja za južne Tirolce, potem velja za koroške Slovence tem bolj, ker jih je manj, ker so socialno šibkejši ter brez državne tradicije!

Tako je torej: Avstrija zahteva za svojo manjšino v Italiji več kot samo enakopravnost, Slovincem pa vsiljuje formalno enakopravnost skrajno dvomljive vrednosti!

Kakšne bodo posledice te dvoilčne manjšinske politike, se bo morala kmalu pokazati. Vsekakor se podaja dežela na nevarno pol. Popuščanje nacionalističnim prenapetostem bo nujno škodovalo notranjemu demokratičnemu razvoju države, dvoilčnost v manjšinski politiki pa njenemu mednarodnemu ugledu nasploh, predvsem pa njenim stikom s sosedi.

„Ljudska pravica“, 29. marca 1959, Ljubljana

PO ŠIRNEM
SVETU

NICA. — Interplanetarni svet, izvršni organ Interplanetarne unije, je sklenil izvoliti tri nove člane v svoj izvršni odbor namesto Iraka, Pakistana in Sudana, o katerih menijo, da ne izpolnjujejo pogojev za članstvo. Unija je sprejela gledišče, da te države nimajo ustave in da jih ne upravljajo parlamenti. Libanonski delegat Bouez, edini arabski zastopnik na konferenci v Nici, je protestiral proti temu sklepu in izjavil, da so ustave o omenjenih deželah suspendirane, ne pa odpravljene. Interplanetarni svet je zavrnil sovjetski predlog, da bi sprejeli v unijo Zahodno Mongolijo z obrazložitvijo, da tudi ta država nima svojega parlamenta.

BONN. — V obveščenih krogih izjavljajo, da so ZDA zavrnilo obtožbo Sovjetske zveze, da poleti ameriški letni v razeem prostoru med Zahodno Nemčijo in Berlinom nad 3300 m visoko povzročajo nevarnost. ZDA so to navedle v zvezi z dogodkom 27. marca, ko je neko ameriško letalo letelo v razeem hodniku kakih 8 km visoko. Sovjetsko ministrstvo je proti temu v noči ZDA protestiralo, češ da je letalo krilo pravila letanja. Dovoljeno je namreč letenje samo v višini 3000 metrov.

LONDON. — Londonski politični krogi in javnost so z zanimanjem sprejeli navico, da bo feldmaršal Montgomery 28. aprila obiskal Sovjetsko zvezo. Bivši namestnik vrhovnega poveljnika sil NATO v Evropi Montgomery se bo formalno mudil v SZ na zasebnem obisku. Vendar pa se bo z moskovskimi politiki razgovarjal o odnošjih med Vzhodom in Zahodom in o možnostih za zmanjšanje napetosti na vojaškem področju. Za Montgomeryjev obisk v Moskvi se močno zanima tudi britanska vlada.

PARIS. — Vladni krogi izražajo zadovoljstvo, da se je Atlantski zvezi na zasedanju v Washingtonu posrečilo doseči formalno enotnost glede poglavitnih mednarodnih vprašanj, zlasti glede začetka pogajanj z Vzhodom. Dejstvo, da so dosegli enotnost samo v splošnih vprašanjih, ne pa tudi o faktili in metodah za ureditev sedanjih sporov, kakor je to ugotovil tudi generalni sekretar NATO Spaak, ni to nikogar prestopnilo. Francoski krogi od tega sestanka, ki je imel zaradi devetletnice NATO bolj manifestacijski kot pa delovni značaj, niso kaj več pričakovali.

WASHINGTON. — Predstavnik ameriškega zunanjega ministrstva je izjavil, da je Sovjetska zveza ublažila omejitve, ki so jih uvedli za potovanja tujih diplomatov, akreditiranih v ZSSR. Povedal je, da tudi ameriška vlada proučuje možnost, da bi ublažila omejitve za potovanje sovjetskih diplomatov po Združenih državah Amerike.

JERUZALEM. — Prvega aprila je izraelski radio nadomada prekinil svojo oddajo in objavil mobilizacijo treh rezervnih enot izraelske armade. Čeprav je predsednik države Ben Gurion v parlamentu izjavil, da temu ukrepu ni treba pripisovati nobenega posebnega pomena, je vest izvala veliko presenečenje in uskratne ukrepe pri sosednjih izraelskih deželah. Tako se že v teku noči radijske postaje v Kairu, Damasku in Amanu objavile sporočila o delni mobilizaciji rezervistov v teh deželah.

RIM. — Fašistični poslanec Arturo Michelini je v parlamentu predložil osnutek zakona, po katerem naj bi Italijanom, ki živijo v tujini, omogočili voliti v deželi, v kateri žive, ne da bi se morali zato posebej vračati v domovino. Za zdaj v Italiji nimajo nobenega sistema volitev v odsotnosti. Osnutek določa, da bi v tujini volili na italijanskih veleposlaništvih in konzulatih. Kakor je navedel Michelini, živi v tujini 3,5 milijona Italijanov, na katere se nanaša ta osnutek. Med temi Italijanskimi izseljenci je zelo veliko fašističnih beguncev, na katere pa fašistični poslanec seveda razmišlja.

NEW DELHI. — Če ne bi bilo OZN, ne bi bilo po besedah indijskega premiera Nehruja tudi ugodnih posledic za svetovni mir in zblíževanje držav. Lahko kritiziramo OZN takšno, kakršna je danes, ker povzroča mnogo večjo pozornost nekaterim skupinam držav in nekaterim kontinentom kot drugim in ker ne deluje vedno v skladu z ustanovno listino. Pri vsem tem pa drži, da so cilji in ideali OZN dobri in zaželjeni“, je izjavil Nehru, ki je začel v New Delhiju konferenco delegatov in opazovalcev iz 140 nacionalnih in regionalnih nevladnih organizacij za OZN kakor tudi predstavnikov raznih specializiranih agencij OZN.

BONN. — Vsi dosedajni ukrepi, da bi zmanjšali krizo v zahodnonemški premogovni industriji niso uspeli, da bi dosegli zmanjšanje količine neprodanega premoga. Na rudniškem skladišču je sedaj nakopičenega več kot 15 milijonov ton premoga in koksa, s čimer so dvakrat prekoračili stanje iz leta 1930, ko je bila gospodarska kriza v Nemčiji na vrhuncu. Od prvega maja bodo rudarji v Zahodni Nemčiji delali 5 namesto 6 dni in 40 namesto 45 ur tedensko s tem, da bodo dobili polno nadomestilo v zaslužku šele leta 1961.

BRUSEL. — V Bruslju se je končala dvodnevna konferenca predstavnikov komunističnih partij Francije, Belgije, Italije, Luksemburga in Zahodne Nemčije. Po konferenci so objavili skupno sporočilo, da bodo komunistične partije šestih držav skupnega trizišča kmalu objavile sporočilo z zahtevo naj institucija evropske gospodarske skupnosti začne proučevati z delom.

BEOGRAD. — V Beogradu so v zveznem odboru SZDL ustanovili jugoslovansko Ligo za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov. Liga so ustanovili na ustanovni skupščini ob navzočnosti več političnih, javnih in kulturnih delavcev, sklicanih na pobudo Socialistične zveze delovnega ljudstva in članov predsedstva prejšnjega Nacionalnega komiteja Jugoslavije za obrambo mira. Določili so naloge lige in izvolili 48 članov v odbor in predsedstvo.

BUDIMPEŠTA. — Predsedniški svet madžarske republike je objavil ukaz o delni amnestiji oseb, obsojenih pred 1. majem leta 1957 na manjše kazni. Torej za jele so tudi osebe, ki so bile obsojene zaradi sodelovanja pri vsaj letu 1956. S to amnestijo bodo osvobodene osebe obsojene na dve leti zapora, medtem ko se bodo kazni oseb, obsojenim na štiri leta, zmanjšale na polovico. Ukaz o amnestiji so objavili pred 4. aprilom, danem osvoboditve Madžarske, ki je bil razglašen za narodni praznik.

Slovensko narodno gledališče iz Trsta bo gostovalo pri nas

Slovensko kulturno življenje tržaških Slovencev je močno razgibano. O tem jasno govori dejstvo, da Tržačani razpolagajo s stalnim Slovenskim narodnim gledališčem, ki letos gre že v 14. povojno gledališko sezono. V repertoarju gledališča se v pisanim zaporedju vrstijo igre iz različnih slovscev, različne po ustroju in po prikazovanih družbenih okoljih in po umetniški kvalitetni ravni. Skratka, gledališče je sposobno posredovati tržaškemu občinstvu, ki je zahtevno, dela slovenskih domačih umetnikov, prav tako pa tudi dela svetovnih klasikov. Vsekakor je to za tržaške Slovence velika prednost.

Za ilustracijo navajamo, da je Slovensko narodno gledališče v Trstu zaključilo igralno sezono 1957/58 šele 10. avgusta in tako je bila ta sezona ena najdaljših. Uspeh sezone je bil ta, da je bilo v njej skupno 280 predstav, kar vsekakor pomeni velikanski uspeh. Gledališče je dalo osem pre-

mier in nekaj obnovitev. Gledališče ni nastopalo samo v Trstu ampak je šlo tudi na gostovanja.

Slovensko narodno gledališče v Trstu je doslej mnogo gostovalo tudi v Sloveniji in pri teh gostovanjih imelo velike uspehe. Tržačani so med drugim uspešno nastopali tudi v Ljubljani in Mariboru, kjer jih je gledališko razvijena publika z navdušenjem sprejela.

V prihodnjih dneh pa bo Slovensko narodno gledališče iz Trsta prvič gostovalo tudi pri nas na Koroškem. V različnih naših krajih bodo gostovali s komedijo nizozemskega pisatelja in dramatika Jan de Hartoga „Sopotnika“.

„Sopotnika“ je komedija, ki zajema snov iz stvarnosti, iz življenja. V njej nastopata samo dve osebi, mož in žena, ki ju umetnik pelje od poroke do smrti skozi vse lepe in težke trenutke skupnega življenja, od poroke do smrti.

V vlogi njega bomo videli Joška Lu-

keša, v vlogi nje pa Štefko Drolčev. Komedijska se prične s poročnim večerom, ko mož in žena prvič prideta v skupno spalnico. Oba sta nekoliko vinjena. Mož, ki je pesnik in pisatelj ob tej priliki napiše ženi nekaj stihov. Po prvem večeru pa nato sledi resnično skupno življenje, skupni križi in težave, rahli prepiri, nesporazumi in končna zopetna poravnava. Torej življenje z običajnimi skrbmi in tudi veseljem. Sledijo tudi skupne skrbi zaradi vzgoje sina. Vsa zgodba je prepletena s številnimi komičnimi prizori, ki zgodbo tako poživijo, da pritegnejo staro in mlado. Vsak gledalec v komediji najde nekaj iz svojih lastnih izkušenj, iz svojega lastnega življenja. Zgodba je tako globoko zajeta iz življenja, da človek, ki sledi prizorom močno sočustvuje, trenutki joka in smeha si sledijo. Človek se vidi v različnih fazah življenja. Ne samo starejši, tudi mladina pride na svoj račun.

Vsem toplo priporočamo, da ne zamudite prilike gostovanja tržaških bratov pri nas in si ogledate uprizoritev komedije „Sopotnika“. Kdaj in kje bodo Tržačani nastopali bo razvidno iz plakatov.

Za 19. april (po občnem zboru „Zveze slovenskih izseljencev“ v Celovcu) pa je predvideno gostovanje Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta v Celovcu. V srednji dvorani doma glasbe bodo ob 10. uri dopoldan nastopili z dramo Dina Dardija „Zločin in kazen“, ki je bila zgrajena po nesmrtnem romanu ruskega pisatelja F. M. Dostojevskega. O vsebini tega dela bomo prihodnjič zapisali več.

„Školjka“, žepna knjižna izdaja v slovenščini

Cene knjigam so se v zadnjih letih v Sloveniji močno dvignile in tako marsikomu postale skoraj nedosegljive. Zanimanje za knjige v Sloveniji kljub visokim cenam narašča, kar je razvidno iz statistike ljudskih knjižnic, kjer si je mogoče za majhen denar sposoditi knjige. Založbe so začele iskati izhod iz položaja in pripravljajo načrte za izdavanje knjig, ki bodo bolj poceni. Po Prešernovi družbi, ki je začela izdajati knjige v žepni izdaji za širok krog bralcev, je drugi poskus napravila založba „Mladinska knjiga“ in pretekli teden objavila program za svojo novo knjižno zbirko, ki bo nosila naslov „Školjka“. Ta nova knjižna zbirka naj bi s knjigami žepne oblike, okusno opremljenimi pa vendar ceneni rešila problem: dobre knjige za malo denarja čim širšemu krogu bralcev.

Mladinska knjiga bo v zbirki „Školjka“ mesečno izdajala — razen poleti — sodobna dela svetovnega slovstva. V glavnem bodo prišla v poštev dela, ki izhajajo v

Vse zgodovinske zanimivosti naj bi vrnil

Grška vlada namerava začeti akcijo, ki bi v primeru, da uspe, imela za posledico, da bi se začeli prazniti muzeji v različnih državah. Vlada namreč namerava zahtevati, da se Grčiji vrnejo vse antične umetnine, ki so tekom zgodovine zašle v druge države in so danes spravljene kot velike dragocenosti v muzejih. Atenski prosvetni minister je utemeljil to zahtevo z izjavo, da je treba različne arheološke zaklade vrniti v tiste države, v katerih zanje vlada naravno podnebje. Dejal je, da bodo sicer te dragocenosti v muzejih zapada sčasoma uničene.

Zgodbe iz življenja Indijancev najbolj priljubljene

Profesorji v Zahodni Nemčiji so med 10.000 dijakov od 13. in 15. leta starosti izvedli anketo o tem, kaj najraje berejo. Rezultati ankete so pokazali, da je najbolj ljubši pisatelj nemških dijakov še vedno Cooper s svojimi romani iz indijskega življenja. To se pravi, da je še vedno aktualen avtor, ki ga je bral že največji nemški pesnik Goethe. Drugi na vrsti je Karl May s svojim „Winnetoujem“, za njim pride „Robinson“, Stevensonov „Otok zakladov“ in „Tom Sawyer“ Marka Twaina. Zanimivo je, da so dekleta po svojem okusu zelo blizu dečkom.

Mnogi se zde slabotni, a le ne poznajo svoje moči. Mnogi se zde močni, a le prebrisano pokrivajo svoje slabosti.

Zopet pester program za letošnji VII. Ljubljanski festival

Iz leta v leto pridobivajo Ljubljanski festivali, ki so postali že lepa kulturna tradicija slovenske prestolnice, na pomenu in vzbujajo veliko pozornost ter privabljajo številno občinstvo iz domovine in inozemstva. Tudi krog sodelujočih tujih gostov se širi. Ljubljanske festivalske prireditve prirejajo v lepih poletnih večerih na prostem, v znamenitih Plečnikovih Križankah, ki dajejo vsem prireditvam še posebno mikavnost in čar. Tudi za letošnji VII. Ljubljanski festival, ki bo od 30. junija do 12. julija, so priprave že v polnem teku. Objavili so tudi že program, ki ga objavljamo, da ustrezemo številnim obiskovalcem festivalskih prireditev. Danes navajamo samo delo, ki so zajeta v programu. Točni spored in datume bomo objavljali sproti tik pred pričetkom festivala in med festivalom.

Dramski-festivalski program za letos zajema dve predstavi M. Držičevega „Botra Anraža“ v izvedbi ljubljanskega dramskega gledališča in predstavo Platonovih „Poslednjih dni Sokrata“ v izvedbi Eksperimentalnega gledališča pri ljubljanskem festivalu. Predstave bodo v predverju Križank. Sokrata so predvajali že lansko leto z izrednim uspehom.

Od oper bo uprizorila zagrebška Opera po eno predstavo Šulekovega „Koriolana“ in Bizetovo „Carmen“. Ljubljanski operni ansambel pa bo uprizoril dve predstavi slovenske Verdijeve „Aide“.

V baletnem programu festivala bodo predvajali znamenitega Lhotkovega „Vraga na vasi“, ki se ga še prav dobro spominjamo, ko ga je baletni ansambel ljubljanske Opere predvajal z odličnim uspehom na deskah celovškega mestnega gledališča. Na Ljubljanskem festivalu bo ome-

njeni balet uprizoril balet zagrebške Opere. Reško operno gledališče pa bo uprizorilo balet Papandopula „Žetev“.

V okviru festivala bodo tudi koncertni večeri. Na enem koncertu bodo nastopili odlični slovenski solisti. V okviru večera opernih arij bodo nastopili med drugim tudi znameniti slovenski operni solisti kot Rudolf Franci, ki je angažiran v düsseldorfski operi in Cvetka Ahlinova, ki pa ima angažma hamburške opere. Na festivalu bo nastopila tudi Londonska filharmonija, kar bo še močno dvignilo pomen festivala.

Stalni spremljevalci ljubljanskih festivalov so tudi folklorni nastopi, kjer različne jugoslovanske folklorne skupine predvajajo narodne plesne in kola. Letošnji folklorni večer bo priredil Akademski folklorni ansambel „France Marolt“ iz Ljubljane.

V festivalskih dneh bodo v Ljubljani tudi različne razstave. V Moderni galeriji bodo priredili III. mednarodno grafično razstavo. V Narodni galeriji pa bo razstava srednjeveških fresk. Ta razstava je bila v okviru kulturne izmenjave med Koroško in Slovenijo prirejena tudi v Celovcu, in takrat so freske vzbudile veliko pozornost tudi pri nas. Slovenski etnografski muzej je za festivalske dni pripravil razstavo pod naslovom „Peča na Slovenskem“ (peča — žensko pokrivalo). Kako se je razvijala slovenska dramatika bo razvidno iz razstave „Razvoj slovenske dramatike na Slovenskem“, ki jo bo priredila Nacionalna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Pester program ljubljanskih festivalov nudi vsakomur nekaj. Ugodne poletne zveze na jug tudi našemu človeku vse bolj omogočajo, da si ogleda nekaj prvostinskih kulturnih prireditev v slovenski prestolnici, v Ljubljani.

Dr. MIRT ZWITTER

Južna Tirolska — manjšinski problem Nemcev

(Ob desetletnici italijansko-avstrijskega sporazuma v Parizu)

Druga razstava jeseni 1954 je kazala dela velikih stenskih slik ter zelo razgibana stremeljenja mlajše generacije južnotirolskih slikarjev. Tretja razstava junija 1955 je obsegala 54 del slikarstva, grafike in plastike 16 južnotirolskih umetnikov. Jeseni 1955 je sledila četrta južnotirolska razstava, posvečena 30. obletnici smrti poznane mojstra Albina Egger — Lienza, ter umrliha slikarja Maku Esterlu ter Albertu Stolz, na kateri je razstavljalo svoja dela iz slikarstva in grafike poleg omenjenih del še 12 sedanjih ustvarjalcev. Pomladi 1956 je razstavljav v Innsbrucku rojeni Južni Tirolec slikar Erwin Lutz — Waldner. Decembra 1957 in januarja 1958 je razstavljav v Innsbrucku slikar iz Cortina d'Ampezzo Rudolf Dimai 60 pokrajinskih slik v Umetnostnozgodovinskem inštitutu univerze ter žel izredno priznanje. Februarja 1958 je priredil razstavo spet v Tirolskem paviljonu umetnosti v Innsbrucku slikar in plastik Oswald Oberhuber iz Merana, zelo mnogoličen umetnik.

Obratno pa so bile od avstrijskih umetnikov in njihovih združenj s sodelovanjem „Južnotirolske zveze umetnikov“ prirejene razstave predvsem tirolskih umetnikov v Meranu in Bozenu.

Velikega pomena je bila v okviru „Južnotirolskega kulturnega inštituta“ sredi leta 1955 v Bozenu prirejena „Avstrijska knjižna razstava“, ki jo je svečano odprl sam avstrijski zvezni minister za pouk dr. Heinrich Drimmel in je obsegala vse po letu 1945 v Avstriji tiskane knjige.

Avstrijska propaganda je izbrala celo Svetovno razstavo v Bruslju leta 1958 za svoje cilje ter je v paviljonu Evropskega sveta v „Častni dvorani evropske svobode“ razstavila tri srednjeveške listine, v katerih obljublajo deželni knezi Tirolske deželnim stanovom soodločanje pri zakonodaji in upravi ter razne svoboščine. Z vso silo je tisk v Avstriji in Nemčiji te fevdalne listine povezoval s sedanjimi vprašanji Južne Tirolske.

V pomoč vzgoji južnotirolske nemške mladine s ciljem, da bi ji bilo omogočeno zavestno vraščanje v nemško kulturno skupnost in v obrambo proti vplivom italijanskih literarnih proizvodov je bila po dogovoru Južnotirolskega kulturnega inštituta z avstrijskima zveznim ministrom za pouk dr. Heinrichom Drimmel in državnim sekretarjem dr. Franzom Gschnitzer ustanovljena poseb-

na „Južnotirolska mladinska ustanova“¹⁹³⁾ na Dunaju. Ta ustanova deluje v okviru privilegirane in od države podprtega društva „Avstrijski knjižni klub mladine“, ki šteje 400.000 članov. Ustanova poklanja avstrijske knjige južnotirolskim šolskim in javnim knjižnicam, razpošilja južnotirolski nemški mladini mladinske liste ter vsem južnotirolskim nemškim otrokom stalno brezplačno pošilja svojo letno knjigo, ki omogoča na osnovi vloženih kuponov še dodatno pocenjeno nabavo mladinskih knjig v knjižarnah. Na ta način podpira istočasno tudi prodajo in finančni uspeh nemških knjižarn Južne Tirolske.

V okviru ustanove prevzemajo razne šole in razredi v Avstriji v obliki botrovanja oskrbo južnotirolskih šol ali razredov z nemškimi knjigami, kar je še posebnega propagandnega pomena.

Ustanova uživa vsestransko pomoč in podporo merodajnih predstavnikov Avstrije, neglede na njihovo strankarsko pripadnost. Predsednik njenega kuratorija je sam zvezni minister za pouk dr. Heinrich Drimmel (ÖVP), podpredsednik pa socialistični župan mesta Linz ter poslanec dr. Ernst Koref, med člani pa so državni sekretar prof. dr. Franz Gschnitzer, državni sekretar dr. Bruno Kreisky, podpredsednik avstrijskega parlamenta in predsednik Avstrijske sindi-

kalne zveze, poslanec Johann Böhm ter 26 nadaljnjih poslancev in uglednih predstavnikov javnega življenja vseh smeri. Poslovodnemu odboru nadaljnjih osem članov predseduje poslanec ÖVP dr. Karl Lugs-mayer, njegov namestnik pa je socialistični zvezni poslanec dr. Max Neugebauer.

Finančna sredstva ustanove iz javnih subvencij in podpor ter iz stalnih posebnih zbirk so pomembna.

Redno skrbi za potrebe južnotirolske mladine nadalje priloga „Heimatland Südtirol“ mladinskega časopisa „Jungösterreich“, ki izhaja v Innsbrucku. Priloga služi južnotirolski školski mladini kot berilo in šolski pripomoček.

Široka je nadalje še pomoč nemškim knjižnicam Južne Tirolske. Poleg zgoraj že omenjenih oblik te pomoči je izrednega pomena „Ustanova Avstrijske akademije znanosti pri južnotirolskem kulturnem inštitutu, Knjižnica Dr. Friedricha Tessmann-a“¹⁹⁴⁾. Knjižnica, ki obsega 14 tisoč knjig, ki obravnavajo Tirolsko ali so z njo in njenimi vprašanji povezane, se sproti z vsemi novimi izdajami izpopolnjuje.

(Se nadaljuje)

194 Pripomba: Dr. Friedrich Tessmann, roj. 15. januarja 1884, sin priseljenih Nemcev, pravnik na visokih uradniških položajih pred prvo svetovno vojno in v dobi nemške zasedbe, večkratni poslanec pokrajinskega deželnega zbora, umrl 23. junija 1958.

193) Pripomba: „Südtiroler Jugendstiftung“.

Prisrčno srečanje v Bilčovsu

Zveza slovenskih žena je za preteklo nedeljo povabila žene iz naših vasi na izlet in srečanje v Bilčovsu. Številno žena se je odzvalo povabilu, kar nad petdeset se jih je pozdravilo v prijazni in gostoljubni slovenski vasi na Gurah. Lepo in pristno slovensko gostoljubnost so pokazale bilčovske matere in gospodinje, ko so povabile izletnice pod svoje strehe ter jim postregle s kosilom. Žene so se počutile na posameznih domovih kakor doma ter so se z domačinkami prisrčno pogovorile o razmerah v kraju, s katerim so se na ta način najbolj seznanile.

Popoldne je bil v gostilni pri Miklavžu prijeten in poučen družabni sestanek. Žene izletnice in domačini so napolnili dvorano. Navzoče je prisrčno pozdravila Lojzka Boštjančičeva, med temi posebej g. generalnega konzula Borisa Trampuža s soprogo, predsednika Zveze slovenskih organizacij dr. Francija Zwitterja ter predsednika Zveze koroških partizanov Gašperja-Karla Prušnika. Sprogi generalnega konzula je podarila lep šopek cvetja.

Nato so doživele žene prvo prijetno presenečenje. Nastopil je mladi pionirski pevski zbor in pod vodstvom Janka Ogrisa zelo ljubko zapel nekaj pesmi, kakor „Rožic ne bom trgala“, „So tičice zbrane“, „Z zakriviljeno palico v roki“. Mladi zbor je želel za svoja podajanja živahno priznanje ter so žene le obžalovale, da ni tudi povsod po drugih naših vaseh tako poštvalnega človeka, kakor je Janko Ogris, da bi se s takim uspehom potrudil vzbuditi v mladih ljudeh zanimanje za domačo pesem, ki je odličen pripomoček za vzgojo mladine k ljubezni in zvestobi do materine besede. Kajti eno drži: kdor ima mladino ima bodočnost.

Zatem je spregovoril pozdravne besede Janko Ogris, zaslužni podpredsednik SPZ, in na kratko orisal zgodovino borbe koroških Slovencev za obstanek ter nakazal vlogo slovenskih žena, ki so bile vedno pripravljene, da doprinašajo žrtve in delo za svoj narod, da se ohrani na pododani zemlji. Žene-matere so dajale narodu življenje in poudaril je, da so v prvi vrsti poklicane, da vzgajajo svoj naraščaj v narodni zavesti. Med drugim je tudi dejal, da je zelo kratkovidno, če se mnogi po naših krajih branijo znanja obeh jezikov, kajti vedno še velja: kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš. Vedno smo trdili, da je znanje obeh deželnih jezikov na Koroškem pot in most za medsebojno razumevanje, ne samo za medsebojne kulturne slike, temveč tudi za gospodarsko sodelovanje.

Spregovorila je Milena Gröblacherjeva in med drugim nakazala zločinsko nasilje raznarodovanja slovenskega življa na Koroškem. Opozorila je žene na važnost vzgo-

je svojih otrok v zvestobi do skupne narodne družine. Mati je prva vzgojiteljica in kar mati uči, tudi drugi vplivi v življenju, na primer v šoli in drugod, ne morejo vzeti. Za vzor je predložila legendarno pojavo Miklove Zale, ki je kljub vsemu trpljenju, zapeljevanju in vabam v haremu ostala zvesta svojemu ljudstvu in se z največjimi napori prebila v svoj domači kraj, kjer kakor takrat tudi danes govorijo slovensko besedo.

Pevski kvintet je odlično zapel nekaj domo- in rodoljubnih pesmi, med temi tudi ono s kitico: Res da se številka mala bratov je zneverila, al' večina je ostala Slavi zvesta iz srca. Poslušalci so pevske točke nagradili z navdušenim aplavzom.

Predsednik ZSO dr. Franci Zwitter ni mogel drugače, da je ob tem lepem srečanju tudi spregovoril, kakor so žene in drugi navzoči tudi pričakovali. Zbranim ženam in drugim navzočim je obrazložil pereči razvoj dvojezičnega šolstva v naših krajih, ki ga skušajo nestrpneži v veliko škodo obeh narodnosti v deželi okrniti in omejiti in s tem še dalje raznarodovati slovensko ljudstvo na Koroškem. Dejal je med drugim, da si krivic in novega prikradavanja ne pustimo dopasti. Naše ljudstvo je prestalo že vse hujše pretresljaje ter se je krivici vedno pogumno uprlo. Zgodovina nam pove, da so se koroške slovenske žene vedno tudi z vso odločnostjo postavile za osvoboditev svojega ljudstva iz tiranstva in hlapčevstva. Simbol Miklove Zale vedno živi med našimi ženami ter jim daje poguma v vseh težkih časih. Zvesto kakor Zala so

se naše žene borile tudi v času krvavega nacističnega nasilja, ko so se sot parizanke, ne glede na življenjsko nevarnost, bojevale proti sovražniku za obstanek in lepšo bodočnost lastnega naroda. Dotaknil se je skorajšnjih državnozborskih volitev in podal potrebna pojasnila. Dejal je, da je naša enotnost v delu, slogi in požrtvovalnosti za svoj narod.

Navzoči so izvajanja govornikov dopolnili še v stvarnem razgovoru, nato pa so še tamburaši zaigrali in zapeli nekaj pesmi. Tomi Gasser pa je vse razveselil z mojstrsko podano recitacijo „Huda žena“.

Kar so našim ženam minulo nedeljo popoldne nudili bilčovski prosvetaši, je zgovoren dokaz, da narodno življenje živahno klije tam, kjer nekdo druži in vodi mladino v prosvetnem društvu. SPD „Bilka“ je lahko zgled mnogim drugim društvom po naši zemlji, ker naši mladini vesolja in volje za prosvetno dejavnost ne manjka, samo znati jo je treba vzbuditi.

Ob koncu se je predsednica Zveze slovenskih žena Leni Olipiceva srčno zahvalila vsem, ki so kakor koli pripomogli k tako uspelemu in pomembnemu izletu in srečanju žena. Posebno zahvalo je izrekla za izkazano gostoljubje v Bilčovsu ter prosvetašem za lepi in plemeniti kulturni užitek. Izrazila je željo vseh, da bi Zveza slovenskih žena tudi v drugih naših krajih organizirala podobna srečanja.

Izlet bo ostal ženam v trajnem lepem spominu, ker ob srečanju so bile deležne prijetnega in koristnega doživetja.

Pogreb koroškega rojaka v Mariboru

V Mariboru je pred nedavnim v starosti 76 let umrl koroški rojak Jernej Žlebnik, rodom iz Pliberka. Pokojnika so ob številni udeležbi spremili na njegovi zadnji poti na pobreško pokopališče.

Jernej Žlebnik se je vse življenje živo zanimal za usodo in prizadevanje koroških Slovencev za svoje pravice na zemlji, ki je bila zibelka slovenstva. Zelo ga je bolelo, ko je slišal, da še danes koroškim Slovincem slej ko prej osporavajo in okrnjujejo osnovne narodnostne pravice z zakoni, ki so jih sklenili brez in preko njih ter je na koroški zemlji še vedno na stečaj odprta pot raznarodovanju manjšine po gospodarsko in socialno močnejši večini.

Pod nacistično okupacijo v Jugoslaviji je moral pokojni Žlebnik veliko pretrpeti, ker je sodeloval pri organizaciji odpora proti fašizmu. Nacisti so ga zaprli in zverinsko mučili. Za nekaj dni so ga vtaknili celo v kmečko krušno peč. Po prestanih mukah so ga z ženo in dvema otrokoma izselili v Srbijo, kjer pa tudi ni klonil. Telesno izčr-

pan se je vrnil v Maribor, kjer je po svojih močeh marljivo pomagal pri izgradnji in obnovi pomlajene jugoslovanske domovine.

Ob odprtem grobu je pokojnemu Žlebniku spregovoril v slovo predsednik Kluba koroških Slovencev v Mariboru Anton Brandner ter orisal njegovo življenjsko pot, zasluge za skupna prizadevanja, njegove žrtve in trpljenje. Za sekcijo koroških borcev je spregovoril podpredsednik Janko Gačnik, pevski zbor pa je zaključil pogrebne svečanosti s koroško „N'mav čez izaro“.

Grablje — Vogrče

Dolgo časa se je že govorilo, toda v nedeljo se je zares zgodilo. V ožjem krogu sta obhajala poroko in ženitovanjsko slavo Veronika Kralj, p. d. Travarjeva na Grabljah, in Maks Žmavcar, kmet p. d. Svojničnik v Vogrčah. Svojničnik je povedel svojo ženo kot gospodinjo na svoj dom, kjer jima na skupni življenjski poti želimo obilo sreče!

se bliža šest zelencev naši hiši. Vedeli smo, da je udarila usodna ura, usoda, kateri smo se morali vdati pod brutalnim pritiskom.

Vodja eskorte, neki „pitke“ je osorno ukazal, da se moramo takoj pripraviti za odhod. Kam, seve niso povedali. V naglici smo nabasali v žaklje nekaj stvari, v zmedo več takih, ki pozneje niso bile najbolj nujno potrebne, kar pa bi bolj potrebovali, smo pustili doma. Kmalu je pričel vodja s kriki priganjati. Med policisti so bili tudi Dunajčani. Postregel sem jim z malico, toda niso hoteli jesti. Opazil pa sem, da je imel eden izmed Dunajčanov solze sočutja v očeh, kar pomeni, da je nasilni sistem prisilil zločinska dejanja tudi marsikoga, ki se v notranjosti in po značaju ni strinjal z njimi. Pri sosedu so bili vsi zunaj in gledali, ko so nas gnali kot razbojnike. Ko sem prestopil mejo svojega posestva, me je stisnilo v globini, nisem se mogel ozreti več nazaj, kajti razjokal bi se kot otrok. Tega ganotja pa v svojem odporu nisem hotel pokazati geštapovcem.

V Kapli nas je že čakal avtomobil. Nas so privedli ta dan prve v trg, zato je bilo še nekaj časa. Na čudo so mi dovolili, da sem se mogel še posloviti od nekaterih kapelških znancev. Mnogi so se jokali, jaz pa sem se še trdno držal in premagoval v sebi nepopisno bol. Toda že so prišli policisti in nas odpeljali v negotovo, temno bodočnost pregnanstva. Tako sem moral, kakor številni drugi sotrpini, zapustiti vse, tudi svoje ljubljene čebelice, ki jih je zadelo usoda kakor mene.

F. Pr.

Dob

V ponedeljek smo na pokopališču v Žvabeku položili v grob k večnemu počitku očeta Janeza Messnerja, p. d. Rešetarja v Dobu. Pokojni zasluži, da mu v našem listu posvetimo nekaj vrstic v spomin. Kot kmet je bil skrben gospodar, kot družinski oče zgleden vzgojitelj ter dober in ustrežljiv sosed vsem vaščanom. Pokojni je bil v vsej okolici poznan in priznan tudi kot zelo sposoben zidar ter izdelovalec betonskih proizvodov. Kjer koli je v bližnji in daljnji okolici delal na tem področju, je njemu poverjeno delo storil v popolno zadovoljstvo naročnikov. Odlikoval se je z vesno in točno izvedbo dela ter dosledno izrabo delovnih ur, to se pravi, da je bil zelo marljiv delavec.

Ni čudo, da si je pokojni Rešetar zaradi svojih vzornih lastnosti in značaja, v katerem je združeval zgledne vrline pristnega domačega slovenskega človeka, osvojil priljubljenost in spoštovanje pri vseh, ki so ga poznali in imeli z njim opravka. Zahrbna bolezen mu je prerano pretrgala nit življenja. Velika množica žalnih gostov se je udeležila pogrebnih svečanosti in sklonjenih glav prisostvovala, ko je črna zemlja zagnila telesne ostanke blagega pokojnika. Žalnočim svojcem izrekamo naše iskreno sožalje!

Drveša vas

Prejšnji teden je nenadoma umrl Peter Ubas, v vsej okolici znani prevoznik sorgendorškega piva. S „šimelci“ je prevažal pivo v sodčih in zabojih s steklenicami od gostilne do gostilne ter se tako tudi seznanil z vsemi ljudmi. Vsi so ga zaradi njegovega vedrega, odkritega in poštenega značaja in vpludnega družabnega odnosa do vseh zelo radi imeli. Tudi pivovarniško podjetje je imelo v njem zvestega in vestnega sodelavca. Zdaj bi moral uživati zaslužen rento, toda smrt ga je prekmalu poklicala. Žalnočim svojcem naše sožalje!

Čuvajmo življenje in zdravje na cesti

Pretekli teden je smrt spet krvavo gospodarila na avstrijskih cestah. V vsej državi je bilo skupno 1195 prometnih nesreč in pri teh 996 oseb poškodovanih, 41 pa mrtvih. Od nezdolj jih je odpadlo na Koroško 100 s 75 poškodovanimi in 5 mrtvimi osebami. Ali ni to visoko število v enem samem tednu na cestah pobitih oseb in kar je tragično predvsem mladih ljudi ter skoraj 1000 več ali manj poškodovanih, med katerimi bodo mnogi v trajno socialno obremenitev družbe. Žalostna bilanca enega tedna bi morala biti vendar resno opozorilo, da je pri motoriziranem cestnem prometu potrebno nekoliko več preudarnosti ter skrajne previdnosti za varnost življenja in zdravja za sebe in druge.

Celovška cestna železnica bo prešla v preteklost

Progo cestne železnice Celovec-kolodvor — Vrbsko jezero so ukinili že pred nekaj leti ter jo nadomestili z omnibusom. Tramvaj vozi samo še na liniji kolodvor — Trnja ves v dolžini okoli 5 kilometrov. V času vedno bolj naraščajočega avtomobilskega prometa pa je postala cestna železnica s svojo okornostjo in progami skoraj sredi ulic in cest velika ovira za motorizirani promet. Predvsem so se zaradi tega pritoževali o šentvidski cesti. V načrtu imajo, da bodo to cesto ustrezno izgradili, za osebni promet pa uvedli omnibuse, kakor k jezeru. Kakor je izjavil gradbeni referent mestni svetnik Asenbauer, bo predvidena sprememba izvedena prihodnje leto.

Moji spomini na pomlad 1942

Železna Kapla. — Čebelarstvo je moja priljubljena straka, takrat sem prezimil 57 Žnidaršičevih panjev čebelnih družin. Do usodnega 15. aprila so čebele kazale že prav dober razvoj. Satovje sem imel sortirano, staro je šlo v stiskalnico za vosek, katerega sem napravil nad 100 kilogramov. V rezervi pa sem imel dovolj mladega satovja za panje. Sploh sem imel čebelarstvo in kmetijstvo v najlepšem stanju, čeprav sem kot poslovođa posvečal čas tudi Kmečki zadruzi v Železni Kapli.

Oblaki na obzorju dogodkov pa so se vedno bolj temnili. Nacistična zver je podivjala. Pričelo se je že 11. aprila 1941, ko je prišlo 14 ljudi, bili so SS-ovci in SA pristaši z domačimi izdajalci, v zadružno pisarno. Najprej sva jim morala s predsednikom Jurijem Pasterkom izročiti ključke od blagajne. Prešli so denar, potem pa šli v skladišče, kjer so vse prevrgli in vse „prevzeli“. Ko so izvedli rop nad našim zadružnim premoženjem, so predsednika in mene djali pod ključ.

Od tistega časa nisem več imel miru, od nasilnikov sem pričakoval še vse hujše za nas koroške Slovence. Večkrat sem slišal v družbi grozilne besede, kaj namerava napraviti z nami nacizem. Grozotne vesti in hude slutnje sem pridržal zase, doma nisem hotel družini nalagati težke more zaskrbljenosti na srca.

Dne 14. aprila so se v neki družbi v trgu pogovarjali, da selijo Slovence. Vsi tega

nikakor niso mogli verjeti, toda eden je vedel povedati, da so že odpeljali Jirsovo Katrco, Laninška, Brečka in Stoparja, toda tudi Smrtnik, Wölfl in drugi so na listi. Na večer tistega dne sem sekal grmovje ob robu travnika, kar me nekdo pokliče, naj pridem domov. Tovariši mi je na drobno povedal, kaj vse se v Kapli dogaja. Takrat me je prevzelo, imel sem občutek, kakor da sem po nedolžnem obsojen na smrt. Kaj storiti, mi je šinilo v glavo. Pobegniti v gozd ni kazalo, ker takrat o partizanih še nismo nič vedeli. Za trenutek sem tudi pomislil, da se bom SS-ovcem postavil v bran in vse postrelil, nato pa še sebe in družino. Toda zaradi otroka sem to misel opustil in z grenkobo v duši smo čakali, kaj bo.

Storila se je noč. Znanca sem poslal v trg poizvedovati, če so SS-ovski avtomobili še v Kapli. Ta se je vrnil in povedal, da so se odpeljali.

Za to noč smo bili še brez skrbi. Spali pa nismo, vso noč nas je mučilo, kaj bo prinesel prihodnji dan. Zapustili z znojem prepojeno ljubljeno zemljo in domačijo, sprejeto v prednikov, to boli. Popolnoma se more kaj takega zavedati le tisti, ki je to prestal, drugi pa si morejo vso bridkost misliti in predstavljati.

Nastalo je pomladansko jutro 15. aprila 1942, novo življenje v naravi se je porajalo z vso bohatostjo. V nas pa so bili tegoba, žalost, gnev in odpor proti krivici in nasilju. Okoli devete ure smo že videli, da

Na svetu je mnogo zlata

Pravijo, da je zlato zelo redka plemenita kovina. Vendar to ni povsem točno, ker v naravi je zelo veliko zlata. Ena sama granitna skala v Alpah ga vsebuje toliko, da bi od njega lahko živelo deset ljudi, vendar je tako raztreseno, da se pridobivanje ne izplača.

Pravo bogastvo skriva morska voda. V kubičnem metru morske vode je kakih pet tisočink grama zlata, ponekod pa celo osem miligramov. Ker je vse vode na zemlji okoli 1300 milijonov kubičnih kilometrov, lebdi torej v morju 26 milijard ton zlata. Pridobivanje te drage kovine iz morske vode pa je tako zapleteno, da bi zlato pokrilo le del proizvodnih stroškov.

Po splošnih ocenah je največ zlata nakopičenega v ZDA, in sicer okoli devet in

pol milijonov kilogramov. Nekoč je bila na seznamu prva Velika Britanija, ki pa ima zdaj le poldrugi milijon kilogramov zlata. Zanimivo je, da ga mala Švica premore prav toliko, v francoskih bankah pa je zlato skoraj povsem skopnelo, saj ga premorejo le pol milijona kilogramov. Podatki za Sovjetsko zvezo niso znani. Po približnih ocenah znašajo svetovne zaloge zlata okoli 15 milijonov kilogramov. Če bi spravili vse zlato na eno mesto, bi dobili veliko kroglo s premerom 17 metrov.

Južna Afrika in Sovjetska zveza sta sedaj vodilni deželi v proizvodnji zlata. Čeprav niso znani natančni podatki, strokovnjaki sijo, da pridobijo v Sovjetski zvezi okoli 200.000 kilogramov zlata letno. Južna Afrika pridobi v 54 rudnikih okoli

800.000 kilogramov zlata, kar je 58 odstotkov svetovne proizvodnje. Po najnovejših podatkih je v teh rudnikih zaposlenih 350.000 črncev, ki delajo večinoma 3000 metrov pod zemljo, kjer znaša temperatura tudi do 120 stopinj Celzija. Lastniki rudnikov morajo zato ohlajati zrak do znosne temperature. Približno meri podzemeljska železniška mreža skupaj 160 km. Ob podzemni progi so trgovine in izdolbene spalnice, torej pravcata naselja pod zemljo. Preden pridobijo kilogram zlata, morajo izkopati, očistiti, zmleti in kemično obdelati okoli 150 ton rude. Nekoč so zlato v glavnem izpirali iz rečnih naplavin. To so poznali že stari Egipčani pred 5000 leti.

Sredi prejšnjega stoletja je zajela Ameriko zlata mrzlica. Prvi val se je razširil leta 1848, ko so govorili, da je v Kaliforniji toliko zlata, da postaneš čez noč milijonar. Razbesnela se je mrzlica, ki so jo spremljali zločini vseh vrst: uboj, rop, ugrabitev itd. Spet je dobil veljavo stari izrek o prokletstvu zlata, ki so ga poznali že stari Inki, prvotni prebivalci ameriške celine.

Zdaj je zlato mrzlico izpodrinila uranska, številni iskanci urana pa tako rekoč mimo grede nalezijo na zlato žilo. Umetno zlato je mogoče pridobiti po najnovejših fizikalnih metodah, vendar je takšna proizvodnja znatno dražja kot zlato.

Niti kuga jih ni iztrebila

V avstralskem kmetijstvu so kunci še zmeraj največja nadloga. Znano je namreč, da so se v Avstraliji domači kunci tako razširili, da delajo pridelovalcem največjo škodo. Nekateri ljudje pri nas menijo, da v Avstraliji zatirajo divje zajce, v resnici pa gre za potomce „podivjanih“ kuncev. Kunce so tja prepeljali iz Evrope. Življenjske razmere so tam za kunce tako ugodne, da so se razmnožili, kakor se še ni doslej sama brez pospeševanja reje nobena domača žival.

Pridelovalci so ob sodelovanju strokovnjakov poskusili že vse, da bi vsaj omejili razmnoževanje kuncev. Mnogo so pričakovali od nalezljive bolezni (miksomaloz), zajče kuge, ki so jo nalašč razširili med kunce. Vendar avstralskim kuncem ni mogla do živega niti kuga.

Zdaj raziskujejo natančneje življenje kuncev, da bi jih potem mogli smotno zatirati. Odkrili so marsikaj zanimivega. Tako so dognali, da se v času ploditve razdelijo v skupine — po več samic na posameznega samca. V skupini se samice delijo na bolj ali manj upoštevane, med fiste, ki imajo več in na druge, ki uživajo manj pravic. Najbolj „ugledne“ samice povzročajo na leto celo do sto mladičev, manj cenjene pa po kakšnih deset. Po ploditvi se skupina razide.

Živali najboljši vremenski preroki

Vremenske napovedi postavljajo danes na znanstveni podlagi, kljub temu pa uživajo živali kot vremenski preroki dober glas, ki temelji na stoletnih opazovanjih. Če lastovke visoko letajo, bo lepo vreme. To je splošno znano. Takrat namreč rojijo mušice visoko in zvabijo žužkojede ptice za seboj. Če so muhe sitne, kaže na dež. Vreme se bo izboljšalo, če se govnači zvečer preletavajo. Ovce in koze postanejo nemirne, če čutijo, da prihaja slabo vreme, prav tako tudi srne. Gliste lezejo iz zemlje, če je zrak vlažen, krt pa rije tedaj pod površino in na travnikih „rastejo“ krtine.

Posebno zanesljivi preroki so nekatere ptice. Ščinkavec pred dežjem ne poje, marveč grgra. Planinska kavka se stisne v krošnjo dreves in otožno kraka. Podobno ravna vrane, krokariji, šoje in srake. Jerbice, fazani in prepelice iščejo pred dežjem zatočišča. Ko se pripravljajo divje gosi in race na jug, prihaja sneg in mraz.

Trajno lepo vreme opeva škranček v zračnih višinah, pastirica pa zvesto hodi za ovčjem. Če se kuščarji, slepci, belouške in

kobranke sončijo, lahko računamo z lepim vremenom, če pa močerad leze čez pot, bo kmalu naliv. Kadar v potoku živahno plavajo činklje, grozi nevihta. Pajki so zelo zanesljivi preroki, zlasti križavec. Pajek splete mrežo ob lepem vremenu, ob dežju pa jo zanemari in se skriva v kot. Pijavka leži ob lepem vremenu na dnu posode, pred padavinami pa nemirno plava. Če sili iz posode, je nevihta blizu.

Živali imajo zelo občutljive organe za vremenske pojave; nekatere čutijo katarstrove vnaprej. Prav tako reagirajo nekatere rastline na vlago v zraku. Veliki lučnik zapre cvel, če se oblači. Podobno se obnašajo regrat, trpotec, slak, nagelj in druge zeli. Čepļevce in „bodeča neža“ sta dobra vremenska preroka. V suši zapirata listje, ob dežju pa ga odpreta.

Tudi vsak človek ima svoj lastni barometer. Pred nevihto čutimo razdraženost in depresijo, koncentracija je zmanjšana in zaceljene rane skelijo. Treba pa bo še ugotoviti, kako vpliva sevanje iz vesolja na človeka in vreme.

Prisleparili so 300 milijonov

Izmišljena bolnišnica, ki naj bi bila v Palermu na Siciliji, je prinesla štirim sicilskim sleparjem 300 milijonov lir in dvema med njimi tudi ječo. Poglavar te prevarantske družine je bil neki 66-letni Attilio Castorina.

Lani januarja so vsi štirje sleparji, doma iz Catanie, odšli v Palermo, se nastanili v luksuznem hotelu in najeli veliko skladišče, na katerega so dali obesiti velik napis: „A. M. P. S. sanitarna organizacija“. Kmalu zatem so v številna italijanska mesta poslali pisma z naslovom A. M. P. S. in opremljena z izmišljenimi številkami delovodnika, z raznimi birokratskimi izrazi kot „oddelek IV.“, „en izvod ostane v arhivu“ in podobno.

Pisma so razposlali med drugim v Milano, Parmo, Brescia, Bari, Neapelj in druge

kraje. V njih je ta „sanitarna organizacija“ pozivala tverde, naj se udeležijo privatnega natečaja glede pošiljk živil za bolnišnico.

In tako so se v skladišču začeli kopičiti stoli make in makaronov, sodi jedilnega olja, bale finega bombaža iz Milana, kolobarji sira iz Parme in Reggia Emilie, celi zaboji peciva iz Milana pa pohištvu in žimnice in rjuhe in medicinske potrebščine.

Ponoči so se pred skladiščem v Palermu ustavljali kamioni in blago, ki je prišlo na naslov „Sanitarne organizacije“ razvažali v razne kraje na Siciliji.

Nato so se oglasili upniki in skušali seveda dobiti denar. Zdaj je zadeva prišla na dan.

Mednarodno geofizikalno leto v službi napredka

Za enega izmed najpomembnejših sadov mednarodnega geofizikalnega leta imajo dejstvo, da bo možno v prihodnje vsak dan objavljati meteorološke zemljevide za vso zemeljsko oblo.

To se da sklepati iz bilance dejavnosti, ki je potekala poldrugo leto na področju meteorologije, glaciologije in oceanografije. Pri tem je sodelovalo 30.000 znanstvenikov iz 66 dežel. Svetovne meteorološke zemljevide bodo sestavljale ZDA, Južnoafriška unija in Zahodna Nemčija.

Izmed ostalih znanstvenih akcij, katere podatke bodo urejali še nekaj let, imajo za zlasti pomembne te ugotovitve:

Odkrili so, da so na dnu Tihega oceana v obliki mulja sloji železa, mangana, bakra in kobalta, katerih vrednost na eni kvadratni milij centeno na več kot sedem milijonov dolarjev. To odkritje bo omogočilo tudi boljše razumevanje geokemije oceanov.

Na arktičnem področju so odkrili potopljeno planinsko verigo, dolgo 80 kilometrov in visoko 1700 do 2000 metrov, ki se razteza vzporedno s planinsko verigo Lomonosova na 85 stopinji severne širine ter med 166. in 168. stopinjo zahodne dolžine.

Na površini Zemlje je okrog 184.320.000 kubičnih kilometrov ledu, se pravi za 40 odstotkov več kot so poprej mislili. Devet desetlin tega ledu je na Južnem tečaju, kjer so ga merili glaciologi iz 28 dežel. Maksimalna debelina ledu znaša 4700 metrov.

Najnižja temperatura, izmerjena v med-

narodnem geofizikalnem letu, je znašala 86 stopinj pod ničlo, izmerili pa so jo sovjetski znanstveniki 17. avgusta 1958 na točki, ki je bila 640 kilometrov oddaljena od Južnega tečaja.

Na Južnem tečaju se je povprečna temperatura zvišala v zadnjih petdesetih letih za 2,8 stopinje, medtem ko se Spikbergi dvakrat hitreje ogrevajo.

Bencin v skladovnicah

Iz Sovjetske zveze poročajo, da se jim je posrečilo izdelovanje bencinskih briketov, to se pravi bencina v trdih kosih, podobnih premogovnim briketom (stisnjeni premog, premogov prah z vezivno snovjo, s smolo). Bencin v kosih je bel ali rumen, na zunaj podoben kosom mila.

Če bodo v bližnji prihodnosti res začeli po svetu pridobivati bencin v kosih, bo to velikega pomena, zlasti še, ker bencin v tej obliki ni tako nevarno vnetljiv. Trdijo, da je briketirani bencin odporen proti toploti do 50 stopinj Celzija, proti mrazu pa do —60 stop. Celzija. Bencin v kosih bo mogoče mnogo lažje prevažati in shranjevati. Za uporabo ga ni treba še posebej pripravljati, ker se v bencinskem motorju topi brez ovir. Kako je to mogoče, pa ne povedo. Bencinske briquete so uspešno prekusili med drugim tudi že na Južnem tečaju, na postaji sovjetske raziskovalne odprave.

Kje ste, Lamutovi?

27

Anton Ingolič

Prvi kopač je bil zares dober delavec in učitelj. Bil je Poljak, Klambos se je pisal, nekaj nad štirideset let je bil star, drobne, toda mišičaste postave. Z menoj je govoril nemški in tudi poljski, ko je videl, da razumem nekaj poljščine; z drugim kopačem, Italijanom Bertom, je govoril samo s kletvicami v raznih jezikih, ker Berto ni znal nobenega drugega jezika razen svojega. Tudi Berto je bil droben in koščenal človek Klambosovih let, tudi on je imel mišičaste roke pa črne lase in oči, ki so se mu bleščale, kadar je padel pramen luči vanje. Ob njiju sem bil prava prekla. Še preden smo začeli, se je Klambos zasmejal: „ne bo treba opornikov, ti boš z glavo držal strop nad nami. Kako naj te kličemo?“

„Marko sem, Marko Lamut!“
„Kako?“ se je začudil.
„Marko Lamut,“ sem ponovil počasi in razločno.
„Marko Lamut,“ je dejal Berto, Klambos pa me je vsega osvetlil in vprašal: „Si mogoče sin Luke Lamuta?“
„Poznate mojega očeta?“

Klambos je povsili svetilko, nekaj zagnal in si slekel suknjič ter razložil, kako bomo delali. Z mene ni odrgal pogleda. Takoj sem začutil, da me ne opazuje samo zaradi dela, marveč da je po sredi še nekaj drugega. Zdaj pa zdaj se je gladka premogova ploskev zableščala v luči moje svetilke. Zares, črni diamant! Če sem kramp prav zasadil, se je odluščila večja gmota, če ga nisem, so prhnili na vse strani drobci in v obraz mi je puhnil črni prah. Vselej tedaj se je oglasil Klambos.

„Ne razbijaš po kamenju, Marko! Pri nas ne štejejo samo roke, tudi oči, glava, občutek, znanje!“ In vselej je še kaj pridral. „Ti si tedaj sin Luke Lamuta? Dober kopač, dober delavec, živi pa ne, kot se spodobi.“

Hvaležen sem mu bil za njegov pouk glede kopanja, ostale pripombe pa so mi bile neljube, vendar sem molčal. Kaj sem hotel? Ni govoril laži, tudi ni govoril s posmehom, marveč resno, in bil je prvi kopač, od njega sem bil bolj odvisen kot od paznika, naučil me bo kopanja, imel pa je tudi besedo pri zaslužku.

Z očetom nisem še govoril izza najinega prvega srečanja. Nekajkrat sem ga videl, celo srečal, toda očitno se me je izogibal. Nisem maral siliti vanj, dobro sem ga poznal. Breznik in še neki naši ljudje, ki sem jih spoznal v gostilni pri Avstrijcu, so mi povedali, kar sem sam opazil ob prvem srečanju; da ga nekaj grize, a ne zna si pomagati, zato se bolj in bolj vdaja pi-

jači. Zadnje čase se z Molanko večkrat spreta, česar ni kriva samo pijača, marveč tudi Molanka. Naveličala se ga je, poleg tega jo Poljak, ki stanuje v isti hiši in ki mu je pomladi umrla žena na raku, vabi k sebi. Nekajkrat se je že zgodilo, da ni šel domov spat.

Domov na Strmec sem pisal takoj drugi dan, ko sem dobil delo. Končno se mi le ni bilo treba lagati, da sva skupaj z očetom. Moral pa sem spretno razložiti in utemeljiti „dodan“ odhod iz Westfalije. Na koncu sem nadaljeval iz besed o lepih oblekah tukajšnjih deklet in žena ter obljubil, da konec meseca, ko dobiva prvo mezdo v frankih, pošljeva Štefki in materi obleko, Pepčko pa kaj drugega. Teli Jeri sem lahko pisal odkrito. Ne, tudi njej nisem mogel zapuati vsega. Nisem ji mogel priznati, kako pogrešam njene materinske nege in ljubeznive besede; toliko lepega sem čutil, da bi, tako se mi je zdelo, pismo lahko končal s pesmijo. Pisal sem prav tako Amonu in Rebernaku, s katerim sva si tudi dopisovala, in celo stricu Lenartu; prva dva sem povabil, naj prideta za menoj, stricu pa sporočil, koliko naših ljudi živi v Merlewaldu, kjer še nihče ni pozabil na domači jezik in kjer tudi ni nikogar, ki bi jih k temu silil.

Saj in umazanije ni bilo v Merlewaldu nič manj kot v Donawitzu, Köflachu ali Eibisfeldu, morda celo več, grički naokoli so bili le slabo porasli z drevjem, rudarska kolonija je bila prav tako enolična in pu-

sta ko drugod, toda spodaj in trgu je bilo nekaj lepih ulic s trgovinami, v katerih si dobil, kar si hotel, in s številnimi kavarnami in gostilnami, od koder se je vsak večer glasila godba, bilo je tudi več kinematografov in, kar je bilo glavno, za svoj zaslužek si lahko bolje živel in si več kupil. Šiht sem imel od šestih zjutraj do dveh popoldne, zato sem po obedu malo legel, v mraku pa šel ven. Na ulici si slišal vse mogoče jezike, videl rudarje in njih žene iz vse Evrope, tudi iz črne Afrike. Koliko lepih deklet in žensk! Niso bile osebam ko Nemke in tudi ne debele kot Avstrijke, marveč vitke, ljubeznive, nasmejane. Zadoljen sem bil, da sem prišel v ta kraj.

Po nekaj dneh sem z Breznikovim posredovanjem dobil stanovanje v velikem rudarskem domu blizu postaje, kjer je bilo ceneje kot pri Avstrijcu. V nadstropjih so bile sobe z dvema in več posteljami za samce in takšne rudarje, ki so bili brez družine, in prtiličju pa kuhinje, kjer so si kuhali rudarji sami, ali pa je imela skupina moških svojo kuharico ali kuharja. V eno izmed takih skupin je Breznik vključil tudi mene. Soba je bila velika, široko okno je gledalo na ulico, ki je vodila na postajo. Sostanovalec sem še slabo poznal, ker smo se redko videli.

„Marko, pogledj tale čok!“ Bil je res že čas, da me je Klambos odvrnil od mojih misli. Toda komaj mi je povedal nekaj o premogovi žili, že me je vprašal: „Zakaj

Staro in novo o možnostih za doseg boljše cene mleka

Že leta sem se v naši državi cena mleka ravna po odstotku maščob v njem. Temu primerno niha cena lahko med šil. 1.60 in šil. 2.20 za liter mleka. Od novega leta naprej pa mlekarne mleko ne plačujejo le po maščobi, temveč tudi po njegovi čistoti. Kakor vsi vemo, da je čistota mleka edino zadeva kmetovalca samega oz. človeka, katerega skrb sta molža in čistota v hlevu, tako je tudi znano, da imata krma in krmljenje tudi določen vpliv na odstotek maščobe v mleku. Odslej naprej za doseg zadovoljive cene za mleko so merodajna tako čistota pri molži in delu v hlevu kakor tudi način krmljenja in moljenja.

Kar tiče čistote mleka je zgrešeno mišljenje, da čisto, snažno mleko brez vsakega priokusa dosežemo zgolj s tem, da ga precejemo skozi filter ali snažno krpo. S precejanjem mleku odvajamo zgolj razne smeti, ki se v mleku še niso raztopile, dočim ostane v njem vsa raztopljena nesnaga, ki pa mu kvari tako barvo kakor tudi okus in trpežnost. Vprašanje čistote mleka je torej vprašanje čistote pri molži in čistota v hlevu sploh. To pa se pravi, da se moramo na molžo pripraviti primerno nastilju v hlevu. Temu primerno moramo oprati in osušiti vime krav in tisto stran trupla na kateri molzemo. Prav tako moramo preprečiti, da bi krava pri molži mahala z repom. Čistota namolženega mleka se bo tudi izboljšala, če bomo pred molžo postrgali iz stoljšč ter spravili iz hleva gnoj, istočasno pa skrbeli za nemoten odtok gnojnice iz hleva ter za svež, nezasmrjen in suh zrak v hlevu. Vse to je poleg čistosti molzne in mlečne posode oz. molznih strojev za čistočo mleka neobhodno potrebno.

Kar pa tiče odstotka maščobe v mleku, ki tudi vpliva na njegovo ceno pa si zapomnimo tole:

Odstotek maščobe v mleku poveča izdatna krma in možnost gibanja živali na prostem, predvsem na soncu. Nadalje vpliva na odstotek maščobe izmoljenje krav do zadnje kaple mleka. Prva četrtina namolženega mleka vsebuje le 1 do 2 % maščobe, zadnja četrtina vendar 6 do 8 %. Če torej teleta napajamo, jim dajmo vedno le prvo polovico namolženega mleka, drugo polovico pošljimo v mlekarino. Krave, ki že ob normalni krmi dajo mleko z 4 % maščobe, oljne tropine, kakor so to kokosove tropine in tropine palmovih zrn, odstotka maščobe ne povečajo več. Na toliščnost mleka vpliva tudi prehod od suhe na zeleno krmo. Končno nekateri tudi trdijo, da na toliščnost mleka vpliva tudi

starost krav. Starejše krave dajejo menda bolj mastno mleko, kot pa mlade krave.

Mimo obeh teh večjih ali manjših vplivov kmeta na ceno mleka pa ima na rentabilnost prodaje mleka vsaj pri nas največji vpliv še vedno molznost naših krav, kvaliteta krme in harmoničnost hranilnih snovi predvsem beljakovin in škrobnih enot v krmi, ki jo dnevno pokladamo. Vpliv kmetovalca na ceno mleka potom čistote in skrbi za boljšo toliščnost je v primerjavi z vplivom, ki ga ima s pomočjo visokomolznih krav in potom harmoničnega sestava krme minimalen. Pri kravi, od katere dobimo na leto le 2000 l mleka so proizvodni stroški na liter mleka v primerjavi s ceno mnogo višji kakor pa pri kravi, ki da 3000 l mleka na leto. Kompleksno, to se pravi gledano iz vidika kmetije na zadovoljivost cene mleka pa je le ta v prvi vrsti

odvisna od tega, kakšno površino smo morali porabiti za pridelovanje krme za doseg recimo 3000 l mleka na leto. Če to količino mleka pridelamo na pol hektarja krme površine, je pač proizvodnja mleka bolj rentabilna, kot pa v primerih, kjer je za njo potrebna še vedno krmna površina 1 ha.

Enako kakor za mleko velja ta primerjava tudi za rentabilnost proizvodnje mesa. Tako pri mleku kakor pri mesu bo torej — po odtegnitvi proizvodnih stroškov — donos tržne proizvodnje toliko večji, kolikor bolj bomo hleve napolnili z živalmi visoke storilnosti, kolikor bolj harmonično krmo jim bomo pokladali in kolikor bolj se bomo — ravno z gnojenjem travnikov — trudili, da bomo zmanjšali krmno površino na govedo ali prašiča na kmetiji.

Priprava cepičev

Najprimernejši čas za rezanje cepičev je bil letos še k večjemu do konca februarja. Do tedaj narezane cepiče bi lahko uporabljali vsaj od pečkastega sadja do konca maja. Manj dolgo se držijo cepiči koščičarjev. Za krajšo shranjevanje moremo cepiče rezati izjemoma še pozneje najbolje pa je, da jih režemo tik pred precejpljanjem.

Uporabne so samo enoletne mladice, ker starejša očesca pečkarjev slabo, koščičarjev pa sploh ne odženejo. Očesca morajo biti dobro razvita. Roparji in tudi drugi v senci zraščeni slabo razviti poganki so za

cepice nepripravni. Cepiče nabiramo le na obsončnem delu, predvsem pa v vrhu drevesca.

Zelo priporočljivo je, da cepiče jemljemo le od dreves, ki so že rodila. Tako se izognemo pomote glede sorte in rodovitnosti.

Najboljša shramba bi bila hladilnica, posebno za pozno nabrane cepiče, kjer pa te ni, shranimo cepiče v čim hladnejši kleti, vložene v zmerno vlažnem pesku. Zaznamujemo jih s sortnimi imeni, da ne bo pomote.

Sodobno pitanje prašičev — bekoni

Vzporedno z izboljšanjem ljudske prehrane narašča potrošnja živalskih beljakovin, t. j. mesa, mleka, jajc itd., znižuje pa se poraba živalskih maščob, t. j. slanine, in loja. Mlečnih maščob se ne potroši manj. So takšno preusmeritvijo ljudske prehrane so na trgu izgubili nekdanjo veljavo voli in prašiči, spitani na mast. Čedalje bolj se uveljavlja na zunanjem in domačem trgu mlada, pitana goveja živina (baby beef) ter mladi, hitrorasni, mesnati prašiči — pršutarji in še bolj tako imenovani baconi (bekoni).

Bekoni so pravzaprav na poseben način predelane polovice zaklanih prašičev. Ta izraz se je prenesel tudi na takšne žive prašiče, ki jih zaradi njihovih kvalitete lahko predelamo v bekonske polovice. Prašiči so sposobni za predelavo v bekone, če zadovoljijo sledeče pogoje:

1. Biti morajo bele barve in brez brazgotin na koži.
2. Stari ne smejo biti več kot 7 mesecev, težki pa od 80 do 95 kg.
3. Zaklane polovice morajo biti dolge najmanj 77,5 cm, merjene od kolčne kosti do prvega rebra, oziroma 90 cm, merjeno od kolčne kosti do atlasa (prvega vratnega vretenca).
4. Debelina hrbtne slanine ne sme presežati v sredini hrbta 3,5 do 3,8 cm, na šunki 3,5 cm in na grebenu 5,8 cm.
5. Prašiči za predelavo v bekone morajo imeti dobro razvite šunke ter dolge in široke hrbtne rebre partije. Meso mora biti na rahlo pretkano z mastjo. Trebušna slanina pa naj bo preprežena z mesom.

Pitanje prašičev za bekone se začneja takoj po odstavitvi in se konča ko pitani

Gozd, les in evropski trg

Glede na vprašanje skupnega evropskega tržišča, o katerem se na zahodu precej govori, je vodja avstrijske gozdarske delegacije pri FAO, dr. dipl. ing. Otto Eckmüller, gozdarski direktor iz Graza, zavzel naslednje stališče:

„Skupni evropski trg ima za gozdarstvo velike prednosti. Les je na tem prostoru deficiten in bo postajal brez dvoma še bolj, ko se bo življenjski standard evropskih držav z industrializacijo dvigal. Le-ta namreč pomeni živahno dejavnost v stavbarstvu in še večjo porabo lesnih proizvodov ter papirja. Uvoz lesa v Evropo bo mogel kriti kvečjemu le nekaj primanjkljajev. Sedaj ne bi bilo nič bolj zgrešeno, kot če bi s prevetimi sečnjami zmanjševali lesno zalogo v gozdovih in tako slabili možnost udeležbe izvoznih držav na evropskem trgu. Kdor je torej pameten, varčuje v svojem gozdu, ga neguje in si prizadeva povečati njegov letni prirastek.“

(Povzetek iz glasila „Schutz dem Walde“)

bekoni dosežejo okrog 90 kg žive teže. To pitanje se v marsičem razlikuje od pitanja starejših prašičev, zlasti tistih, ki jih pitamo na mast. Pitati prašiče za bekone se pravi: krmiti jih tako, da bodo hitro in enakomerno priraščali in da se pri tem ne bodo zamastili. To dosežemo z beljakovinskimi, ne pa s škrobnatimi krmili. Posebno moramo paziti na to, da dobivajo prašiči — pitanci za bekone ustrezne količine beljakovin živalskega izvora, vitaminov in rudnin, kar vse potrebujejo za hitro rast.

Potrebo po živalskih beljakovinah pokrijemo skozi vso dobo pitanja s približno 2 litroma posnetega ali pinjenega mleka na dan in na prašiča. Prašiči mleko prav radi žro. Mleko vpliva na mnogo boljše kakovost mesa in slanine, kot bi jo dobili, če bi prašiče hranili z ribjo, mesno ali krmno moko. Vitamine dobijo bekoni delno v mleku, delno pa v zeleni krmi. Če jim v krmi vitaminov primanjkuje, jim jih dodajamo s preparati. Krmi za prašiče skoraj vedno primanjkuje rudninskih snovi, zlasti apna, zato ga dodajamo s klajnim apnom.

Osnovna krma za pitanje bekonom so lahko žita — zlasti je priporočljiv ječmen — lahko pa delno žitne mešanice in delno krompir. V krmnih obrokih naj ne bo prevelikih količin krompirja ali koruze, ker kot škrobnati krmili delujeta na zamaščenost in na počasnejšo rast prašičev. Najenostavnejše je pitanje bekonom z namenoma izdelanimi krmnimi mešanicami, katerim so dodane potrebne količine vitaminov in rudnin.

Zelo se je zavzel, ko sem mu povedal, da sem tega dne dobil kramp v roke.

„Pij! Z današnjim dnem si šele postal pravi rudar. Ni lahko delo, ampak ne bi ga pustil. Ali doma še vedno mislijo, da bi moral točli grude na kmečkih njivah?“

„Tega mati ne misli, že dolgo ne,“ sem odgovoril in pazljivo pogledal očeta.

Zares se je zapustil. Shujšan je bil v obraz, pogled mu je bil nemiren in skaljen. „Kaj pravi, ker sem jo popihal tako natiho in da...“ besede so mu šle težje z jezika, „no, da živim, kot pač živim?“

Pogledal sem mu v oči in spregovoril počasi, da bi slišal vsako besedo, kajti nevihta se je približevala in bliski so sekali najin pogovor: „Mati sploh ne vedo, kako živite. O Molanki mati nič ne vedo!“

Očeteve oči so obvisile na meni.

„Roza o tem nič ne ve?“

„Mati vedo samo to, kar sem jim pisal, namreč, da sem vas našel v Donawitzu, da sva obadva odšla v Köflach, od koder sva se preselila v Westfalijo, zdaj pa sva tu v Merlewaldu.“ Niso bili bliski, ki so mu pačili obraz, ni bil grom, ki ga je tresal, bile so moje besede, ki so se meni zdele tako preproste in vsakdanje, za očeta pa so bile bolj žgoče ko strele in bolj grmeče ko grom. „Tudi jaz sem jo popihal na skrivaj, mati naju še vedno čakajo, vsak mesec teže.“

(Se nadaljuje)

živi tvoj oče z Molanko? Ni čakal na odgovor, kar nadaljeval je. „Poročiti se ne more z njo, tudi ne vem, če bi ga Molanka hotela. Preveč pije, take rudarje pa rado stisne, posebno v francoskih rudnikih. Misliš, da Molanka tega ne ve?“

Molanka? Da bi vedel, kaj nameraval? Že tretji dan po prihodu sem jo srečal. Bilo je na večer, šel sem dol v trg, ko sem jo zagledal, kako je stopila iz neke trgovine. Z njo sta bila tudi Martica in Nejšček. Prepozno je bilo, da bi se jim bil ognil. Molanka se je zredila, Martica pa potegnila, bila je skoraj tako velika kot mati, samo hudo suhljata, oči pa je še vedno imela velike, sinje, nevsakdanje. Nejšček je bil še vedno tak debelušček kot v Podlogu, v srajčki in kratkih hlačah je koracal za materjo in glodal čokolado. Martica, ki me je prva zagledala, je najprej pogledala na svoje dolge boste noge, potem pa zardela in nekaj šepnila materi. „Marko?“ se je Molanka začudila naglas. „Lamutov Marko? Od kod si se vzel?“ Nekoliko sem bil poparjen, ker nista vedeli za moj prihod, še bolj pa zbežan, ker nisem vedel, kaj naj rečem Molanki, ki je bila kriva vsega zla, kaj Martici, o kateri sem svoj čas toliko razmišljal in ki je bila še vedno, čeprav takšna prekleta, lepo dekletce, in kaj debeluščku, ki sem mu bil po pol brat. „Kdaj si prišel, Marko?“ je vprašala Martica, skušajoč skriti noge za materino

široko krilo. Povedal sem. „Lamut ni niti črhnil o tem,“ je rekla Molanka in predela polni cekar iz desne v levo roko, vendar mi desnica ni ponudila, najbrž se je šele tisti čas domislila, čemu sem prišel. Kri ji je planila v lica, hotela je nekaj reči, a je obmolnila sredi prve besede in šla dalje. Tudi jaz sem nadaljeval svojo pot. Čez tri, štiri korake sem se ozrl. Martica in Nejšček sta stala in gledala za menoj.

Spet Klambosov nasvet in takoj potem: „Kolikor vem, ima Lamut poleg tebe v domovini še dva otroka. Poznam mlade ljudi, ki ponorijo, vem tudi, da take stvari počno mestni ljudje, ampak rudar, delavec! Kaj pravi tvoja mati k temu?“

In spet je stisnil nekaj iz mene. Sprva sem se še začuden spraševal, čemu ga toliko zanima moj oče, kmalu pa me je začel zmagovati kramp. V glavi je bilo vse manj jasnih misli. Da je z mene teklo, ni treba pripovedovati. Če sem dolgo stal na istem mestu, se mi je napravila lužica pod nogami. Kar sem prinesel pijače, sem jo že zdavnaj spil, žejalo me je, da bi stisnil premog, če bi vedel, da bo priteklo kaj iz njega. Nisem si več utiral znoj, saj je kar curjalo z mene, nisem več globoko zajemal sape, dihal sem samo še na kratko in na slepo zamahoval.

„Ne tako, Marko! Glej, kam zasadiš kramp, in pazi, da ti ne pade kaj na glavo!“ In takoj neizogibno vprašanje: „Rekel

si, da si se od Avstrijca preselil v samski dom. Zakaj ne greš k očetu?“

Odgovora na to vprašanje me je rešil konec šihata. Oblekli smo srajce in suknjiče, pograbili orodje in svetilke ter se odpravili.

„Za prvič prav dobro!“ je dejal Klambos in me potrepal po ramenih. „Boš še dober kopač.“

Najbrž bi bilo tudi zdaj sledilo kako vprašanje, da ni posegel vmes Berto.

„Bene, bene,“ je dejal in pokazal svoje bele zobe.

Topo smo dvigali težke noge in jih spuščali na zemljo, bili smo bolj mrtvi kot živi. Šele ko smo se okopali, smo spet oživel. Blaženo kopanje! Najprej vroča voda, da te je kar žgalo in puhtelo iz tebe, potem mlačna in nazadnje hladna. Ko sem se oblekel, sem bil spočit in lahek, da bi poletel po ulicah.

Zunaj se je pripravljalo k nevihti, veter je pometal ulice in vzdigoval prah. Že od nekdanj sem imel rad poletne nevihte.

Šele ko je začelo deževati, sem stopil pod platneno streho manjše kavarne.

„Marko!“ se je oglasilo iz notranjosti.

Za mizo pri vratih je sedel oče in mi migal, naj vstopim.

„Boš pivo?“ me je vprašal, ko sem prisedel.

„Naročite!“

„Kako si zadovoljen z delom?“

KAREL PRUŠNIK:

„Rešite nas, dragi prijatelji“

(ODLOMEK IZ KNJIGE „GAMSI NA PLAZU“)

V Grabštanju me je zatekel tudi usodepolni april 1942. Imel sem opraviti na občinskem uradu. Nenadoma planemo k oknu in na ulici zagledamo zelen avto, ki drvi proti Celovcu. Nekdo vzklikne:

„Slovence izseljujejo!“

Zavrlo se mi je v glavi. Na cesti sem zvedel, da so z zelenim avtom odpeljali Rupijevo družino. Vtem me že dohiti žena s telegramom v roki. Poslala mi ga je sestra Rezi in v njem je pisalo le: „Pridi takoj“.

Odpeljal sem se s kolesom v Celovec k sestri in vsa prestrašena sva ugibala, kaj bo s starši. Takoj sem se odpeljal z vlakom v Železno Kaplo. Na postaji pa plane k meni Trušnarjeva Dora, vsa objokana, in z drhtečim glasom pove:

„Tvoji starši so že šli... Popoldne so prišli po nje... Tudi Vladimirkica so vzeli...“

Zaskrpal sem z zobmi. Le napol sem še čul, ko je pripovedovala, da so odgnali tudi Stoparjevo, Brečkovno, Jersovo, Laninškovo in Smrtnikovo družino. Hotel sem oditi domov, pa sem obstal. „Čemu domov, če ni tam ne očeta ne matere, ne sina?“ Vtem pa mi zakliče Kolarjeva Micka:

„Domov pojdi!“

„Kam bom hodil,“ sem skoraj zarjovel.

„Vzeli so mi ga!“

Žena bauernfirerja Trobija pa se mi je opravičevala, češ da njen mož ni ničesar kriv. Kakor v polnu sem čul njene besede in šele kasneje sem dognal njih smisel: „Kdo drug naj bi bil kriv, če ne njen mož in njemu enak!“

Naslednjega dne sva s sestro obiskala starše, ki so že bili v izseljeniškem taborišču v Žrelcu pri Celovcu.

Žalosten prizor, mati je ihtela, Vladimirček pa se je plašno stiskal v njenem na-

Naslednjega dne sva odšla s sestro na najin dom v Lobnik. Tam sem srečal bauernfirerja Trobija. Rekel mi je, kakor da se je skušal opravičiti:

„V Beogradu so našli spisek zarotnikov in med njimi so bili tudi vaši...“

„To še sam ne verjameš“, sem trdno odgovoril, „ker je hudičevno smešno!“

Sestro sva odšla v sobo, kjer sta prej spala oče in mati. Sestra je zastokala, planila k materini postelji, pograbila blazino, si jo pritiskala k licu in krčevito ihtela. Klicala je mater in poljubljala blazino.

Pobegnil sem iz sobe. Taval sem po podstrešju, gledal sadove pridnih, varčnih rok, sadove našega skupnega trpljenja. Kašča na podstrešju je bila polna zlatorumene ozimne pšenice. Kako je bila pri nas pšenica v trdih rokah! Pšenični kruh smo jedli le ob večjih praznikih. Kako je oče znal iz vsakega kosčka ilovnate zemlje iztrgati lepo pšenico! Za koga? Za te hudiče smo si jo prilgovali od ust! Oče in mati sta je bila na stara leta tako potrebna!

Bes in žalost sta me obšla. Zadrnilo mi je goltanec in stisnilo prsa. V duhu sem videl vse naše dolgoletno trpljenje. Videl sem materino in očetovo upognjeno postavo, videl njihovo pehanje. Pretreslo me je do mozga. Zaihtel sem. Planil sem po stopnicah nazaj v sobo.

Sestra je še vedno ihtela. Vrgel sem se na očetovo posteljo in glasno zajokal. Ne, nisem jokal... tulil sem in rjovel ko trpinčena zver. Šele čez čas sem začel trezno in razsodno premišljati. Vest in srce sta mi govorila, da moram nekaj storiti. Mar naj ostane nekaznovan ta zločin? Ali naj slovenske izseljene družine trpe v tujini, sam pa naj mirno gledam to? Toda, kaj storiti? Blodil sem okoli hiše. Kot v sanjah sem odšel od doma, taval po Grabštanju... Toda, kaj storiti?

Čez štirinajst dni so me vrgli v Grabštanju na cesto. Zapregel sem konje, namerlal stvari na voz in se odpeljal na dom v Lobnik. Nazaj v moje ljubljene gozdove in planine. Tam bom našel tudi rešitev na vprašanje, ki je vrtalo v mojem srcu.

Če so me hitlerjevci povpraševali, kaj počnem, sem odgovoril, da iščem novo službo. Res sem iskal. Toda ne službe. Iskal sem odgovora.

Ko sem prvič šel obiskat starše v taborišče v Frauenaurachu, sem srečal tudi gospoda Vinka Zwitterja in ga vprašal, kaj storiti. Odgovoril mi je, da naj opustim misel na parližansko borbo, kajti Nemčija bo vojno tako ali tako izgubila. Svetoval mi je tudi, naj zapustim domači kraj, češ, da je tam zame in za mojo družino prenevarno. Kasneje mi je celo poslal pismo, v katerem mi je naročil, naj takoj odidem v Nemčijo h grofici von Tettenbaren, kjer je našel zame primerno službo. Bil sem ogorčen.

Tedaj so namreč vesti o partizanih bile že jasnejše. Že smo čuli tudi o partizanskih patruljah, ki so križarile po Koroški. Le naši celovski „voditelji“ so nas še vedno pošiljali v Nemčijo ali celo v Hitlerjevo vojsko. Tudi avstrijski komunistični voditelji niso bili boljši: odhajali so v nemško vojsko ali pa se puščali zapirati.

Ko sem starše vnovič obiskal, bilo je avgusta 1942, sem jim že lahko povedal veselo vest, da imam stik s partizani. Ob slovesu sem jim prisegel, da bom odšel v gozd in s puškom v roki branil nje in vse izseljence. Janko Male iz Sel mi je v slovo zašepetal:

„Rešite nas, dragi prijatelji, ki ste še na svobodi!“

D.O.M.I.S.L.I.C.E

Slabe strani življenja nas uče ceniti njegove dobre strani

Goethe

*

To, kar imenujejo angeli nebeška slast, kar imenujejo hudiči peklena muka, imenujemo ljudje ljubezen.

Heine

*

Nevoščljivost razveže prav toliko jezikov, kolikor jih občudovanje zaledeni.

Balzac

ZLOČINI OBTOŽUJEJO:

Pekel v Treblinki

Ali imamo v sebi dovolj moči, da si zamislimo, kaj vse so bile morale okusiti in prenesti žrtve v teh svojih poslednjih trenutkih? Znano je samo, da je bilo v sobah tiho... V tej strahotni tesnobi, ko prenapeti prsni koš ni več mogel dihati, so stali ti nesrečneži pokonci kakor en sam mož, tesno stisnjeni drug k drugemu in po njih je lil lepljivi pot agonije. Kak moder stavec je nemara z zadnjim naporom dihlil iz sebe: „Le potolažite se, to je konec.“ Kak drug nesrečnež je morda izustil strašno prokletstvo... Ali je mogoče, da bi se to prokletstvo nikdar ne uresničilo?... Ta ali ona mati je nemara skušala z nadčloveškim naporom razširiti prostor za svojega otroka, da bi s to poslednjo skrbjo vsaj za eno milijotinko olajšala dih njegovega umiranja. Neka mladenka je morda vprašala z umirajočim glasom:

„Čemu me hočejo zadržati, čemu ne smem ljubiti, biti mati?“, medtem ko se ji je glava obračala in jo je čedalje bolj stiskalo in dušilo v grlu. Kakšne podobe so neki plavale pred očmi tem umirajočim? Otroška leta, spokojni in srečni dnevi, muke njihove poslednje vožnje? Marsikdo je nemara po bliskovito ugodni porogljivosti obraza katerega izmed SS-ovcev malo prej tam na prvem trgu pred postajo. „Zaradi tega se je torej smejal!“ A zavest se je čedalje bolj mračila, približal se je trenutek poslednje strahotne muke... Ne, zares si ni mogoče predstaviti tega, kar se je dogajalo v tej sobi... Telesa brez življenja so stala še vedno pokonci, vendar so polagoma ledenela. Priče pravijo, da so prav otroci najdalje dihal.

Čez dvajset ali petindvajset minut je skozi kukalnice na vratih pogledalo oko katerega izmed Schmittovih pomagačev. Brž je spoznal, ali je že čas, da se odpro vrata, ki vodijo na ploščad. Tedaj so SS-ovci na ves glas poklicali jetnike in ti so začeli pospravljati mrličje. Ker je pod močno visel v smeri proti ploščadi, so se začela trupla že sama valiti. Ljudje, ki so opravljali to delo, so mi pripovedovali, da so žrtvam povsem orumeneli obrazi in da je kakim 70% zadržencev curljala kri iz nosa in ust. Ta pojav naj si razložijo fiziologi. SS-ovci so preiskavali trupla in delali razne opazke. Če so našli koga, ki je še živel, stokal ali se gibal, so s strelom iz revolverja končali umiranje. Nato je posebna ekipa, oborožena s kleščami, kakor jih imajo zobni zdravniki, izdrla mrličem zobovje iz iz platine ali zlata. Te zobe so potlej razvrtstili po njihovi vrednosti, dali v posebne zabojke in odposlali v Nemčijo. Če bi se SS-ovcem zdelo, da bi bilo primernejše, izrvti ujetno zobovje živim ljudem, bi bili to zadržali storili, kakor so ženskam strigli lase. Nedvomno pa je bilo zanje veliko udobneje, da so ruvali zobe mrličem.

S trupli prenapolnjene vagončke so vozili vse do jame, kamor so jih iztovorili tako, da so ležali tesno drug ob drugem. Jama je ostala potlej odprta in je čakala...

V trenutku, ko so jeli izpraznjevati plinske sobe, je Scharführer, ki je poveljeval „transportu“, že dobil kratko telefonično povelje. Brž nato je zažvižgal. To je bil signal strojniku, ki je počasi pripeljal nadaljnjih dvajset vagonov na ploščad pred dozdevno postajo „Ober-Majdan“. In že spet se je vsulo na peron tri do štiri tisoč oseb, vsi natovorjeni s prtljago, z nahrbtniki, z zavitki brane. Materice so se stiskali k staršem in se zvedavo ozirali okrog sebe. Ta trg, po katerem je šlo milijone nog, je imel na sebi nekaj vznemirljivega, grozljivega... In zakaj neki se železniška proga končuje prav na postaji, medtem ko malo dalje poganja rjavordeča trava, a zadaj se dviga tri metre visoka ograja iz bodoče žice?...

Vse je bilo natanko izračunano. Nova skupina žrtve mora nastopiti „pot brez vrnitve“ prav v tistem trenutku, ko zapuste plinske sobe zadnja trupla, da jih zapeljejo tja v ogromno jamo. In ta še ni polna, še bo čakala...

Čez nekaj časa je novi žvižg Scharführerja sunkovito pretrgal ozračje in nadaljnjih dvajset vagonov je zapustilo gozd, pomikajoč se počasi tja do perona. Nadaljnji tisoči ljudi so se s svojimi kovčki, nahrbtniki in zavitki z živili izkrcali na trgu in se ozirali okrog sebe. Ta trg, ki je po njem koračilo milijone nog, je imel na sebi nekaj vznemirljivega in grozljivega...

In poveljnik taborišča, ki je sedel med svojimi papirji in shemami, je telefoniral na kolodvor v Treblinko, od koder se je takoj na-

to po rezervni progi, nekako omahovaje in stokaje s svojim železjem, pomikal konvoj s šestdesetimi vagoni; spremljali so ga SS-ovci, vsi oboroženi s strojnimi in brzostrelkami. Ta konvoj se je počasi bližal po ozki progi, zasajeni na obeh straneh s smrekami.

Dan in noč so ogromni ekskavatorji škripaje kopali nove jame, dolge več sto metrov, in globoke več metrov, s temnim, zloveščim dnom. In jame so zijale nezasipane in venomer čakale. A ni bilo treba dolgo čakati...

II.

Himmler je prišel v Treblinko ob koncu zime l. 1943. v spremstvu visokih gestapovskih funkcionarjev. Prileteli so z letalom in se spustili v bližini taborišča, od tam so se odpeljali z avtomobili in skozi velika vrata stopili v taborišče. Večina teh ljudi je bila v uniformah, nekateri med njimi, nemara izvedenci, so nosili civilno obleko s površnikom in klobukom. Himmler si je ogledal vse taborišče. Ena izmed prič je pripovedovala, da je minister smrti stopil k ogromni jami in dalje časa molče strmел vanjo. Osebe, ki so ga spremljale, so ostale v spoštljivi razdalji ves čas, kar je Heinrich Himmler opazoval prostorno jamo, napolnjeno že do polovice z mrličji.

Treblinka je bila največja tovarna Himmlerjevega trusta. Letalo Reichsführerja SS-ovcev je odletelo še tistega dne. Ko je Himmler zapuščal Treblinko, je dal poveljstvu taborišča ukaz, ki je osupnil vse prisotne — Hauptsturmführerja barona von Pfeina, njegovega adjutanta Karola in kapitana Franza. Odredil je namreč, da je treba na licu mesta upeljeti vsa trupla prav do zadnjega in posejati njih pepel in žlindro po polju in cestah. Veliki skupni grobovi so skrivali že milijone žrtev; naloga se je potemtakem zdela težavna in skrajno zamotana. Mimo tega je bilo dano povelje, da je treba nanovo pokončane takoj upeljeti. Kaj neki je izzvalo Himmlerjevo inspekcijo in njegov ukaz, ki so mu prisojali tako veliko važnost?

Edini vzrok tega početja je bila zmaga Rdeče armade v Stalingradu. Očividno je bil udarec, ki so ga prizadejali Nemcem Rusi ob Volgi, kar strahoten, če so že nekaj dni pozneje začeli v Berlinu provokirati razmišljati o odgovornosti, o maščevanju, o poravnavi računov, in če je sam Himmler priletel z letalom v Treblinko in odredil, da z vso naglico zabrišejo sledove zločinov, ki so se dogajali šestdeset kilometrov na vzhod od Varšave. Tak odmev je torej imel ogromen udarec, ki so ga dali Rusi Nemcem na Volgi.

Izprva je upeljevanje trupel kaj slabo napredovalo. Trupla niso marala goreti. Res pa je, kar so ugotovili ob tej priliki: da so ženska trupla gorela bolj od drugih. Uporabiti so morali veliko količino bencina in olja, da so trupla hitreje gorela, to pa je mnogo stalo in je bilo še vedno premalo izdatno. Že se je zdelo, da je položaj brezizhoden. No, tedaj je prispel iz Nemčije neki SS-ovec, kakih petdeset let star mož in strokovnjak v svoji obrti; ta je iztuhlat izhod iz nastale zagate. Hitlerjevski režim si je pač vzgojil strokovnjake razne baže: postavimo, strokovnjake za ubijanje otrok, za usmrčevanje s plinom, strokovnjake za plinske celice in strokovnjake za rušenje velikih mest v enem dnevu, vse po znanstvenih pravilih. Tako se je torej našel tudi strokovnjak, ki je iztuhlat najboljši način, kako izkopati in sežgati milijone človeških trupel.

Pod vodstvom tega moža so zgradili posebne peči po specialnem modelu; ne peči krematorija v Lublinu in ne nobenega drugega krematorija na svetu niso mogle upeljeti v tako kratkem času tolikoega števila trupel, kakor so jih upelile peči v Treblinko.

Z velikim strojem so izkopali jamo v obliki nekake skleda; bila je 250 do 300 m dolga, 20 do 25 m široka in 5 m globoka. Na dno jame so postavili tri vrste betonskih stebrov, visokih meter do meter dvajset; ti stebri so stali v natanko odmerjeni razdalji drug od drugega. Služili so za oporo jeklenim tramom, ki so segali od enega do drugega konca jame. Te tramove so ločile med seboj 5—7 cm široke tirnice. Tako je bila ustvarjena ogromna mreža ciklopske peči. Hkrati so napeljali ozkotirno progo od jame-grobnice do peči, in po progi so se nenehno pomikali vagončki s trupli. Kmalu je stala druga peč te vrste, nato še tretja — obe v enakem obsegu kot prva. Vsaka izmed teh peči je mogla sprejeti 3500 do 4000 trupel.

(Nadaljevanje)

IGO GRUDEN:

Pregnanci

V skupnih verigah, pripeti z obroči, mračni gredo kakor val mrmrajoči, spremlja jih le naš pogled božajoči, da nam ne vtonejo v sence pozab v Padovo, v Gonars, v Renicci, na Rab.

V oknih zamreženih vzpete roké, kakor pribite na križe omrežja, spremljajo jih kot pozdravi z obrežja: z njimi gre naše, te zemlje gorje, ko se od doma jim trga srce.

Z njimi gre moja tesnobna boleš: Narod v pregnanstvu, po ječah, v gozdovih, v upih zastrašen po mrkih domovih, boš v preizkušnjah izprašal si vest, našel v trpljenju življenja zavest?

Polja brez setve, le veter krog kočé, dih po pomladi, domov se jim hoče: s strahom jih gledamo v tla mrmrajoče, ko da nam tonejo v sence pozab v Padovo, v Gonars, v Renicci, na Rab.

ročju in njegov otroški jok mi je paral srce. Sin je in nič nisem mogel napraviti zanj!

Zazrl sem se v očeta, ki je sedel poleg obeh. Oče se je smejal. Za bogal hkrati se je. Bil je čuden smeh: bridek in hkrati pogumen. Po njegovem razoranem obrazu so drsele debele solze. Bil je smeh obupa, ponosa in kljubovanja. Še sam sem se nasmehnil. Vedel sem, kaj izraža očetov smeh.

„Ne, gestapovcem ne bova kazala najine bolečine. Naj stoji poleg nas in nas stražijo, bedni in naduti. Najin smeh pa naj jim pove, da sva močnejša od njih.“

Glej, zdajle me oče izprašuje neko povsem nepomembno stvar in sam mu povsem brezbrizno odgovarjam. Žalost me kolje, da me skoraj objema vrtoglavica in vendar se smejem, bedasto se smejem; res bedasto, ali vendarle se smejem in ne jočem.

V Žrelcu so bile slovenske družine iz vse Koroške: iz Radiš, Sel, Št. Janža, iz Ziljske doline in Podjune. Poslovil sem se od njih s tiho prisego v srcu, da se bom boril tudi zanje.

Volilna borba dviga visoke valove

Danes v enem mesecu bo avstrijsko ljudstvo z glasovnico odločalo o bodočem državnem vodstvu, zato se borba za glasove hitro stopnjuje. Stranke, ki so doslej družno sedele v parlamentu ali celo v vladi, so si napovedale najostrejši boj, v katerem je pozabljeno dosedanje prijateljstvo, pozabljeno dosedanje mirno sožitje. Pomirljivo je le to, da se bodo valovi, ki jih dviga volilna borba, v enem mesecu spel polegali.

Kakor pri vseh dosedanjih volitvah, se najhujši boj odvija med obema velikima

Spomladanski velesojem v Zagrebu

Pretekli petek je bila v Zagrebu svečana otvoritev Spomladanskega zagrebskega velesoja, na katerem sodeluje 838 domačih in 825 tujih razstavljalcev. Od tujih držav so zastopane: Združene države Amerike, Velika Britanija, Francija, Zahodna Nemčija, Švedska, Švica, Avstrija, Nizozemska, Izrael, Grčija in Madžarska.

Podjetja predvsem razstavljajo izdelke, ki so namenjeni za izvoz in blago za široko potrošnjo. Jugoslavija tokrat prvič razstavlja 81 novitet jugoslovanske industrije. Novitete razstavljajo tudi nekatera tuja podjetja.

Na otvoritvi Spomladanskega velesoja v Zagrebu, ki bo odprt še do 12. aprila, je govoril tudi član Zveznega izvršnega sveta Sergej Krajgheer, ki je med drugim dejal, da je ta velesojem ena izmed pomembnih gospodarskih dejavnosti v letošnjem letu, v katerem se zrcalijo vsi listi pozitivni premiki, ki so značilni za jugoslovansko gospodarsko politiko. Posebna pozornost na sejmju je posvečena blagu za široko potrošnjo in opremo za gradbeništvo in obrt.

Dražba plemenskih bikov v Lienzu

Zveza rejcev pinzgauseke goveda za Koroško in Vzhodno Tirolsko priredi v petek 17. aprila ob 9.30 uri svojo 119. dražbo plemenske živine v Lienzu. Prignanih bo 130 mladih bikov in 50 telic. Vse živali so iz priznane TBC-prostih obratov. Pričakujejo, da bo prignana nadpovprečno dobra kvaliteta.

strankama — SPÖ in ÖVP, ki ena drugi očitata, da nasprotna stran stremi po samovladu, hkrati pa obe spet zagotavljata, da si tudi v bodoče hočeta deliti ministrske stolčke. Dočim socialisti upravičeno svarijo pred nevarnostjo ÖVP-jevske samovlade, saj manjka ljudski stranki samo en mandat do absolutne večine v parlamentu, so tozadevni ÖVP-jevski očitki na račun SPÖ le preveč demagoški, kajti socialisti se že zdaj zavzemajo za dosledno ohranitev dosedanjih oblik koalicije, medtem ko je pri ÖVP dejansko opaziti stremeljenje po sprostitvi koalicijskih vezi, kar bi stranki s parlamentarno večino omogočilo precejšnjo samostojnost.

KPÖ in FPÖ pa spet z gotovo škodoželjnostjo gledata tekmo za prvo mesto, kar se zavedata, da usoda njunim prizadevanjem ni preveč naklonjena. Posebno pri svobodnjakarih je opaziti precejšnjo zavist, ki se odraža tudi v besnih napadih na koalicijsko

politiko, ki ne ostanejo vedno v mejah doslojnosti in resničnosti; tako je eden izmed FPÖ-jevskih volilnih letakov že postal žrtev pravosodja in je sodišče pod kaznijo prepovedalo njegovo razširjanje.

Doslej najvišje valove volilne borbe pa je nedvomno dvignila ÖVP, ko je kancler Raab brez vednosti in proti volji socialistov objavil podrobnosti o poročilu najvišje državne kontrolne komisije v zvezi s poddržavljenim veleobratom VÖEST. V poročilu so nakazane razne nerednosti, ki jih očitajo socialističnim funkcionarjem in bivšemu ministrstvu za poddržavljene obrate, katerih pa se v vrstah SPÖ odločno otrešajo in poudarjajo, da so objavljeni podatki popačeni in tendenciozni, pač namenjeni le volilni kampanji. V zagovor navajajo celo izjavo istega kanclerja Raaba iz leta 1951, ko je svaril pred objavami takih pregledov gospodarskih podjetij, »ker si premalo poučeni ne more ustvariti pravilne slike, zato pride do neobjektivnih predstav, kar pa gospodarstvu nikdar ne koristi, marveč le škoduje«. ÖVP-jevska napoved, da bo posredovala še več podrobnosti o »socialističnem gospodarjenju z javnim premoženjem«, pa le preveč razkriva stremeljenje, da bi po pravilu »držite tatul« z napadi na SPÖ odvrnila zanimanje za svoje lastne enake in podobne grehe, ki so javnosti še zelo dobro v spominu.

Izvajanje člena 7 državne pogodbe

(Nadaljevanje s 1. strani)

del vsak, ki vsaj malo pozna razmere pri nas na Koroškem. Le parlament je ostal gluha za napoved nove vojne proti koroškim Slovincem, kakor je bil prej gluha za vse naše predloge, želje in zahteve. V nekaj trenutkih je na način, ki je v vrstah poslušalcev izzval opazko »Mandl steh auf!«, potrdil oba zakona ter vladi izglasoval sklepe, da do 30. 6. 1960 izdela osnutek zakona za ugotavljanje manjšine.

Ne da bi zavzeli stališče do podrobnih izvajanj posameznih govornikov v parlamentu (to bodi prepuščeno posebnim članom v prihodnjih številkih), pa moramo le ugotoviti, da je ravno razprava o teh zakonih ponovno z vso jasnostjo pokazala, kako malo je v Avstriji dejanskega razumevanja za pravično in tolerančno manjšinsko politiko. Kajti to ni politika pravičnosti, širokogrudnosti in tolerance, marveč je to politika sile, ki jo večinski narod brezobzirno diktira manjšini, to je politika zlagane »formalne demokracije«, ki stremi za tako imenovano naravno asimilacijo, hkra-

ti pa široko odpira vrata nasilnemu decimiranju manjšine — torej mednarodno obsojeni politiki genocida!

Če je kancler Raab v enem svojih zadnjih govorov po radiu ugotovil, da se imamo kulturnim delavcem zahvaliti, da si je Avstrija ohranila sloves kulturne države in kulturnega naroda, potem je očitno pozabil dodati: parlamentu pa se imamo zahvaliti, da je Avstrija zaigrala vsako pravico, ponášati se kot demokratična država, ki je do svojih manjšin pravična in širokogrudna. Zato koroški Slovenci zakonov, ki pomenijo uzakonitev nasilja ter legalizacijo in sankcijo nezakonitih ukrepov proti nam in našim pravicam, ne moremo priznati pod nobenim pogojem. To smo pristojnim mestom že povedali z vso odločnostjo, to bomo povedali tudi ob vsaki nadaljnji priložnosti, kajti določil člena 7 državne pogodbe ni mogoče izvajati s tem, da se našo narodnostno manjšino obsodi na smrt, marveč le tako, da se ji resnično omogoči in zagotovi nadaljnji obstoj ter vsestranski enakopravni razvoj!

Mogočen kulturni razmah Makedoncev

Makedonci so po osvoboditvi vseh jugoslovanskih narodov zaživel svobodno kulturno življenje, kar se močno odraža v njihovem živahnem kulturnem udejstvovanju. Dočim so bili v predvojnih letih zatirani in zapostavljeni, se danes močno dvigajo iz zaostalosti. O tem jasno govori 1.500 knjižnic, ki jih imajo po vaseh, šolah in kolektivih. V zadnjih desetih letih se je v društvu knjižničarjev v tej republiki številno članov povečalo. Na letni skupščini društva so ugotovili, da najbolj deluje njegov odsek za množične knjižnice, ki prirejajo tudi razstave knjig.

V Kazazah bodo začeli z gradnjo elektrarne

V torek 14. aprila ob 11. uri bo v Kazazah svečanost, v okviru katere bodo s simboličnim utorom z lopato začeli z uresničenjem velikega projekta, z gradnjo hidroelektrarne na Dravi, ki je za gospodarstvo na spodnjem Koroškem velikega pomena. Ob tej priliki bo o projektu govoril dr. Erich Werner. Sledila pa bosta nagovora deželnega glavarja Ferdinanda Wendeniga in zveznega ministra za promet in elektrogospodarstvo dipl. ing. Karla Waldbrunnerja.

Akcijska družba avstrijskih dravskih elektrarn ob tej priliki vabi, da se svečanosti udeleži tudi okoliško prebivalstvo.

Jabolčna in hrševa drevesca ter vinske trte oddaja drevosnica ing. Marko Polzer na Vazah, pošta Št. Vid v P. — St. Veit i. J.

Kdor si želi poznanstvo v Kanadi, Združenih državah Amerike, Južni Ameriki ali Avstraliji

z namenom ženitovanja in poroke, naj se s polnim zaupanjem obrne po informacije na naslov:

„EVA“ AGENCIJA

10253-95 St., Edmonton, Alberta, Canada.

Pismu priložite 20 šilingov in sliko!

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: I. program: — 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 17.00, 20.00, 22.00. II. program: — 6.00, 7.00, 8.00, 13.00 17.00, 19.00, 22.00, 23.00.

Vsakodnevne oddaje: I. program: — 5.55 Oddaja za kinete — 6.00 Vedri zvoki — 7.00 Pisan spored za jutranjo uro — 7.55 Gospodarska poročila in delovni trg — 9.00 Pozdrav nate — 10.10 Gospodinski magazin — 11.00 Dobro razpoloženi ob enajstih — 12.03 Pestro mešano — 13.00 Opoldanski koncert.

Sobota, 11. april:

I. program: 8.00 Lepo vedenje in popevke — 8.45 Širni pisani svet — 9.00 S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo (slov.) — 14.00 Pozdrav nate — 15.10 Če vprašam popotnika — 16.20 Mladinska oddaja — 16.45 „Zgubljena maska“ humoreska — 17.10 S petjem in glasbo — 17.20 Še vedno poje Avgustin — 18.15 Glejte, že sonce zahaja (slov.) — 20.15 Pisana večerna zabava — 21.00 Quiz za 100.000 šilingov.

II. program: 8.20 Zabavne melodije — 9.15 Ti in žival — 11.00 Ljudske melodije — 15.00 Mladinski koncert — 16.00 Pisan venček melodij — 18.10 Zabavni koncert — 19.35 Operni koncert — 20.15 Usodno vprašanje Azija — 21.00 Operelni koncert.

Nedelja, 12. april:

I. program: 6.10 Vesele melodije — 7.35 S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo (slov.) — 9.00 Jutranje melodije — 11.00 Muzikalična nedeljska promena — 11.30 Veselo petje — veselo igranje — 13.00 Operni koncert — 14.30 Pozdrav nate — 16.00 „Tri oranže“, slušna igra — 17.05 Plesna glasba — 19.00 Športna poročila — 20.10 „Kakršna me ti hočeš“, slušna igra.

II. program: 7.05 Godba na pihala — 11.00 Koncert Dunajskih filharmonikov — 15.00 Opereta od A do Z — 16.00 Plesna glasba — 16.30 Popevke — 18.00 Melodije z vsega sveta — 19.10 Popevke — 19.45 Oddaja zveznega kanclerja — 20.00 Iz velikega sveta živali.

Ponedeljek, 13. april:

I. program: 8.00 Operni koncert — 8.45 Zapiski iz domovine — 14.00 Poročila, objave. Pomenek o narodnih našah (slov.) — 16.00 Kompozicije Roberta Alta — 17.10 Zvoki iz Nižje Avstrije — 17.55 Za ženo in družino (slov.) — 20.15 Fatty Georges s svojimi solisti — 21.00 Igra orkestra teatra v Linzu.

II. program: 8.20 Zabavni spored — 15.30 Zvenče malenkosti — 16.15 Aktualna reportaža — 16.30 Hitro zaigrano — 17.15 Znanje za vse — 17.55 Zabavni glasbeni spored — 19.25 Zdravniško zasedanje v Gradu — 19.35 Orkestralni koncert.

RADIO PROGRAM

Torek, 14. april:

I. program: 8.00 Ljudstvo muzicira — 8.45 Domači zdravnik — 14.00 Poročila, objave. Zdravniški vedež (slov.) — 15.15 Glasbeni spored — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Popoldanski koncert — 17.55 En mesec deželne politike — 20.15 Friedrich Händel: za 200-letnico smrti.

II. program: 8.20 Glasba na tekočem traku — 15.30 Muzikalična mešanica — 16.00 Oddaja za žene — 16.30 Zabavna glasba — 17.55 Popevke — 18.30 Igra prvi dunajski orkester mandolin — 20.00 Vesel program — 21.00 Štirje proti štirim.

Sreda, 15. april:

I. program: 8.00 Mi pojmoma in pripovedujemo o deželi ob Dravi — 8.45 Iz ženskega sveta — 14.00 Poročila, objave. Iz čebelarstva. Kor želite, zaigramo (slov.) — 14.45 Glasba za mladino — 15.30 Nekaj o Soncu — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Glasba, ki se nam dopade — 17.55 Poskočno zaigrano — 19.00 Od plošče do plošče — 20.15 Življenje polno glasbe: Maks Gregor — 21.00 Lahko se govori o tem.

II. program: 8.20 Zabavna glasba — 14.15 Avstrijski komponisti — 16.30 Za dobro voljo — 17.15 Iz raziskovalnega dela visokih šol — 17.55 Za vesel delopust — 19.30 Klasični v radiu — 21.00 Zaupne melodije.

Četrtek, 16. april:

I. program: 8.00 Zvenče platno — 8.45 Avstriji v inozemstvu — 14.00 Poročila, objave. Otroška verižna pravljica iz Zilje (slov.) — 14.50 Prav za vas — 15.45 Svet fiksičnih zvezd — 16.00 Za prijatelje popevk — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Mladina v paklicu — 20.15 Daj nam sonce tvoje blagoslov — 21.00 Zvenča alpska dežela.

II. program: 8.10 Glasba na tekočem traku — 14.15 Znameniti orkestri — 16.00 Oddaja za žene — 16.30 Zaljubljeni gasli — 17.15 Raziskovalci na obisku — 17.55 Zabavni koncert — 19.30 Večerni koncert — 21.00 Operni koncert.

Petek, 17. april:

I. program: 8.00 Orkestralni koncert — 8.45 Pesem, glasba in narečje iz Koroške — 14.00 Poročila, objave. Zgodovina odkrivanja sveta (slov.) — 14.45 Komorna glasba — 16.00 Glasba Nika Dostala — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Baletna glasba — 18.10 Prsti čas je dragocen — 20.15 „Petroniusova pojedina“ slušna igra — 21.20 Iz druge resničnosti.

II. program: 8.20 Zabavni spored — 9.35 Poznana dela velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelje oper — 14.15 Avstrijski komponisti — 15.30 Zabavni koncert — 17.15 Znanje za vse — 17.55 Glasbeni spored za delopust — 19.30 Ljudska glasba — 19.45 Za prijatelje gara — 20.00 Pozdrav iz Dunaja — 21.15 Lepe melodije — lepi glasovi.

Televizijski program:

Vsakodnevna oddaja: 20.00 Čas v sliki. Oddaja Čas v sliki je tudi vsak dan po končani zadnji oddaji televizijskega programa.

Sobota, 11. 4.: 19.30 Zanimivosti živalskega sveta — 20.15 Športni program — 20.30 „Canadian Pacific“, pianinska drama.

Nedelja, 12. 4.: 15.30 Biliardna svetovna prvenstvo — iz Berlina — 17.30 „Nationalizem v demokraciji“ — mladinska diskusija — 18.10 Ljudje v puščavi — film Disneja — 19.30 Družina Leitner — 20.05 „Izlet z damami“, komedija — prenos iz Nemčije.

Ponedeljek, 13. 4.: 19.30 „Kdo se palje zraven?“ — polovanje po Avstriji — 20.15 Aktualni šport — 20.30 Iz sveta raziskav — 21.00 „Kariera v srečo“ — kratak film — 21.30 Časovna satira.

Sreda, 15. 4.: 17.00 Obisk iz Švice — za otroke — 17.35 Motorni praktik — 19.30 „Laži imajo kratka krila“ — kratak film — 20.15 „Škandal v dekliškem pensionatu“, komedija — za mladino neprimerna.

Četrtek, 16. 4.: 19.30 Vaš nastop, prosim — 20.20 Prenos iz Nemčije — pregled za 7. Teletoto — 20.45 Nočni ozil.

Petek, 17. 4.: 19.30 Encindvajset. Kdo je kdo? — 20.15 Šah smrti — 20.40 Iz našega filmskega programa — 21.00 „Nevesta v levji kletki“ ali „Na zadnjem stopništvu literatura“.

RADIO LJUBLJANA

Poročila dnevno: 5.05, 6.00, 7.00, 13.00, 15.00, 17.00, 22.00.

Sobota, 11. april:

5.00 Pisan jutranji spored — 8.05 Mladina poje — 9.30 Igrajo veliki zabavni orkestri — 10.10 Od Glucka do Puccinija — 11.00 Pesmi tujih narodov — 11.20 Melodije od tu in tam — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.40 Domači napravi izpod zelenega Pohorja — 13.55 Venček slovenskih narodnih — 14.30 Voščila — 15.40 S knjižnega trga — 16.00 Godba na pihala — 16.30 Popevke na tekočem traku — 17.10 Zbor in godba na pihala iz Trbovelj — ob 40-letnici KPJ — 17.40 Vedre melodije — 18.00 Jezikovni pogovori — 18.45 Okno v svet — 20.00 Zabavni zvoki — 20.30 Spoznavajmo svet in domovino.

Nedelja, 12. april:

6.00 Nedeljski jutranji pozdrav — 7.35 Vedri zvoki — 8.00 „Tretji udarec“, igra — 8.45 Skladbe za razne instrumente — 9.15 Zabavne melodije in popevke — 10.00 Se pomnite tovariši... — 10.30 Operna matineja — 12.00 Voščila — 13.30 Za našo vas — 14.15 Voščila — 15.25 Igrajo angleške delavske pihalne godbe — 16.30 Samospievi in zbori — 17.00 Igrajo zabavni orkestri — 17.30 „Rahla pomladna zemlja“, igra — 18.37 V narodnem tonu — 20.00 Revija zabavne glasbe — 21.00 Melodije za vas — 22.15 V plesnem ritmu.

Ponedeljek, 13. april:

5.00 Pisan spored zabavne glasbe — 8.30 Popevke se vrstijo — 9.00 Pisani zvoki z Dravskega polja — 9.20 Umetne in narodne pesmi — 10.10 Odlomki iz baletov — 10.40 Zabavne melodije — 12.00 Srbske pesmi in kale — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Pojo jugoslovanski pevci zabavne glasbe — 13.30 Zabavni ansambl igra — 15.40 Iz domače književnosti — 16.00 V svetu opelnih melodij — 18.15 Poje Ljubljanski oktet — 20.00 Pisan spored zabavne glasbe — 20.45 Kulturna tribuna — 21.05 Koncert komorskega orkestra Radia Zagreb.

Torek, 14. april:

5.00 Za dobro jutro — 8.05 Operne arije — 8.40 Potopisi in spomini — 9.00 Iz filmov in glasbenih revij — 10.30 Poje Ljubljanski komorni zbor — 10.45 Za dom in ženo — 11.15 Igra Vaški kvintet — 11.30 Oddaja za otroke — 12.00 Havajski zvoki — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Slavni baritonisti — 13.55 Pisan venček narodnih — 14.15 Zanimivosti iz znanosti in tehnike — 14.30 Voščila — 16.00 Za glasbene ljubitelje — 17.15 Zabavne melodije — 18.15 O junakih dne — 18.40 Iz zbornika spominov — 20.00 Igra zabavni orkester RTV Ljubljana — 20.30 „Zločin“, radijska igra.

Sreda, 15. april:

5.00 Pisan glasbeni spored — 8.05 Poje invalidski pevski zbor — 8.25 Zvoki iz Latinske Amerike — 9.00 Jezikovni pogovori — 10.10 Nekaj znanih popevk — 11.00 Zabavni polpourri — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Igra Kmečka zgodba — 15.40 Iz krvi rdeče — 16.00 Koncert po željah — 17.15 Sestanek ob pelih — 19.35 Jugoslovanske partizanske pesmi — 18.00 Kulturna kronika — 18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih — 20.00 D. Šaflakovič: XI. simfonija — 21.00 Jugoslovanski operni pevci — 22.15 Novi obrzi — nave popevk.

Četrtek, 16. april:

5.00 Jutranja glasba — 8.05 Orkestralne skladbe — 8.40 Potopisi in spomini — 9.00 Venček narodnih — 9.20 Zabavna rutina — 11.00 Tenorske in sopranske arije — 11.30 Oddaja za cicibane — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Vedre melodije in popevke — 13.55 Koroške narodne pesmi poje Mariborski komorni zbor — 14.15 Turistična oddaja — 14.30 Voščila — 17.15 Pesem, melodije in ritem — 18.15 Takini so padli za našo svobodo — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.30 Iz zakladnice komorne glasbe.

Petek, 17. april:

5.00 Za dobro jutro — 8.05 Spored solistične glasbe — 8.40 Zvoki za zabavo in razvedrilo — 11.00 Za dom in ženo — 11.10 Narodne pesmi tujih narodov — 11.30 Melodije a la carte — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Poje ženski zbor z učiteljicami v Ljubljani — 13.45 Četke delavske pesmi — 15.40 Iz svetovne književnosti — 16.00 Pelkovo glasbeno popoldne — 17.15 Za mlade ljubitelje glasbe — 17.30 Glasbeno čajanka — 18.00 Družinski pogovori — 18.10 Poje zbor Slovenske filharmonije — 20.30 Mojsirska dela koncertne literature — 21.15 O morju in pomorščakih.